

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏՐԵՐԳԱԿԱՆ

13

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ա Ղ Ս Ի Ն Ե Ս Կ Ք

ԹԱՏԵՐԱԽՈՂ, ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ,

Հ. ՅԱԿՈՎԲ Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

Մ. ՄԻԹԱՐԵԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ — ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1916

891.99

S-66

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ. աշխ. կը ձեւանայ շարք մը թուակարգեալ ութածալ հատորիկներէ, որոնք կը ծառայեն՝ յատկապէս տղայոց ընթերցման և դպրոցներու մէջ թատերական ներկայացմանց և մրցանակաբաշխութեանց, - Միմէկս օրս նրատարակուած թիւերն հետեւեալներն են.

1. Ս. Գոմիշիկ Կղզւոյն դէրէն. տրամ. - չեղ. Ծ. քույրանմի. - թրգմն. չ. Աթանաս Տիրոյեան, - Տպ. 1905, էջ 62.
2. Խաղամու. տրամ. - չեղ. չ. Աթանաս Տիրոյեան, - Տպ. 1895, 1906, էջ 84.
3. Ա. ԵՐԵՔ ԶԱՆԵՇՏՆԵՐ. - Երկու ծայրայեղներ, - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 1-25. — Բ. Երէք քաջերբ. - չեղ. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 26-52. — Գ. Գողցուած սաղբ. - թրգմն. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1906, էջ 53-80.
4. Ա. ԵՐԿՈՒ ԶԱՆԵՇՏՆԵՐ. - Երկու հրացանակիրներ, - Տպ. 1907, էջ 1-35. — Բ. Տաղնապալից դերեր մը. - թրգմն. չ. Ամանիա Գոնտաքճեան, - Տպ. 1907, էջ 36-64.
5. Սիմոն տանապետը. տրամ. - չեղ. Տիմանուար և Տէմնըրի. - թրգմն. ազատարար չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1908, էջ 130.
6. Ա. Որդիական սէր. տրամ. - չեղ. Ծ. Ժէնոյիմօ, - թրգմն. չ. Ա. Տիրոյեան, - Տպ. 1908, էջ 1-58. — Բ. Անգնտակ տորճանակներ. զաւեշտ, - չեղ. Ա. Բոցպուէ, - թրգմն. չ. Վ. Խանպէկեան, - Տպ. 1908, էջ 59-95.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ

133

891.99
5-66

13 APR 2011

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԱՏՐԵՐԳԱԿԱՆ

13

Ա.

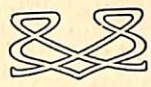
ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐ
ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ՄԷԿ ԱՐԱՐՈՒԱԶՈՎ

(Հետևողաբար Յօրհնուած)

Հ. ՅԱԿՈՎԲ Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

Մ. ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

(Հասմանաշ մեծաշրայ)

ՎԵՆԵՏԻԿ — ՍՈՒՐԲ ԴԱԶԱՐ
1916

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉ
ՎԱՐԻՉ } Վարժարանին

ՌՕԺԷ պատանի դուարճառեր

ՎԻԿՏՈՐ որդի Վերատեսչին

ԵՂՈՒԱՐԴ որդի Օսկար Բեկիմբ

նկարչի

ՄԱՐԴՈՒԿ վաղեմի ծառայ

աշակերտք

592-92

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐ

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ՄԵԿ ԱՐԱՐՈՒԱՅՈՎ

Տեսարանը կը կատարուի Գեղարուեստա-
կան Հաստատուրեան մը մէջ ի Գաղղիա:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆ ԵՎ ՎԱՐԻՉ

Վերատեսչը նստած է սեղանի մը առջև. ոչ
զբաղած: — Վարիչը դռնը կը գարնէ և ըս-
նալով գայն կ'ըսէ:

Վարիչ. — Պարոն վերատեսուչ, ներելի՞ է ինձ
արդեօք վայրկեան մը ընդհատել ձեր զբա-
ղումը:

Վերատեսուչ. — Մտէք, Պարոն, դուք արդէն
գիտէք որ իմ բոլոր ժամերս նուիրուած են
պաշտօնիս պարտքերուն: Հաճեցէք նստիլ:

Վարիչ. — Կու գամ, Պարոն վերատեսուչ,
ձեզի նորօրինակ գործ մը իմացնելու, որ քանի
մը օրերէ ի վեր այս յարկին տակ կը պա-
տահի:

Վերատեսուչ. — Ի՞նչ տեսակ գործ, խնդրեմ
չուտով բացատրեցէք զձեզ: Ձիս կը շփօթէք:

Վարիչ. — Վստահ եղէք, Պարոն, որ զձեզ ան-
հանգիստ ընելու բան մը չկայ: Կը փափա-
քէի պարզապէս ձեր կարծիքն իմանալ մեր

ընդունած վերջի աշակերտին Եզուարդ Բէլլ-
կոմբի նկատմամբ:

Վերատեսուչ. — Տասն օրէ ի վեր որ նա մեր
քով կը գտնուի, ես դեռ ժամանակ չունեցայ
զինքը ճանչնալու: Ինչ որ կրամ ըսել ձեզի,
այսքան է բոլորը, որ երբ զինքը ինձ ներկա-
յացուցին, ես անոր դէմքին վրայ կարդացի
ազնուական և կիրթ պատանոց մը նկարա-
գիրը, որ զիս բարի տրամադրութեան տակ
թողուց հանդէպ իրեն... մի՞ գուցէ իր ուսու-
ցիչները քիչ գոհութիւն ունենան իր մասին:

Վարիչ. — Ընդհակառակն, Պարոն Վերատե-
սուչ, անոնք խիստ մեծ գովեստիւք կը խօսին
իր ջանասիրութեան համար: Իր մտքի ճշդու-
թիւնը և կորովը զիրենք կը զարմացնէ: Նա
շատ աւելի ուսեալ մտաւ հոս քան մեծամաս-
նութիւն մը աշակերտներու՝ երէք տարի ու-
սումն ընելէ վերջը: Իր ընկերակիցները թե-
րևս գանգատելու նիւթ մը ունենան իրեն դէմ,
ինչպէս որ էս ալ ունիմ:

Վերատեսուչ. — Ի՞նչպէս, դժբ Պարոն, դժբ
ևս գանգատ ունիք անկէ. մեծապէս կը ցաւիմ
այդ բանին վրայ:

Վարիչ. — Իր սրտին մէջ չգիտեմ ինչ ունի
նա, բայց պէտք է հաւատալ որ խոր զգացում
մը մտազբաղ կ'ընէ զինքը անդադար: Այս
պատանին այնպիսի մեծ սէր մը ունի ուս-
ման, որ ոչ մէկ բան չի կրնար ետ կեցնել
զինքը իր փութաշանութենէն: Հանգստեան
ժամերուն, նա պաղ է, սակաւախօս և մաղ-
ձոտ՝ իր ընկերաց մէջ: Զինքը սթափեցնելու
համար, աշակերտներէն երկու հոգի իրեն ըն-
կեր տուի, ամենէն աւելի գուարթները. սա
երախտագէտ ցոյց կու տայ ինքզինքը՝ անոնց
մտադրութեան, ազնուութեամբ կը պատաս-
խանէ, բայց անոնք իրենց բոլոր աշխուժու-
թեամբը՝ չեն յաջողիր զինքը գուարթացնելու:

իր տուած պատասխանները՝ միավանկ բառեր
են միայն:

Վերատեսուչ. — Այդ տիրութիւնը, կ'երեւի,
այն նեղութենէն առաջ կու գայ՝ զոր ինքը
զգացած պիտի ըլլայ իր ծնողացմէ բաժնուե-
լուն առթիւ:

Վարիչ. — Ինչ որ ես ալ իսկզբան ենթադրե-
ցի, և ինձ ամենաբնական երեցաւ: Սակայն
տասն օր է որ նա այս վիճակին մէջ կը գըտ-
նուի: Տասերկու տարուան տղայ մը, կրնայ
այսքան երկարատև տպաւորութեան մը են-
թակայ ըլլալ: Հաւատացէք, Պարոն Վերա-
տեսուչ, որ մինչև հիմայ նա չուզեց բնաւ սե-
ղանի միջոց ոչ մէկ բան ճաշակել բայց եթէ
քիչ մը հաց և ջուր:

Վերատեսուչ. — Ո՞հ, ինչ զարմանալի բան
կ'ըսես: Այդ տղան պէտք էր Սպարտայի մէջ
ծնած ըլլար:

Վարիչ. — Ստուգիւ. բայց հոս ուր առաջին
պարտականութիւնը կանոնաց հպատակիլ է,
շատ կը կասկածեմ որ իր օրինակը ուրիշնե-
րու՝ փրատակար ըլլայ: Ամեն անգամ որ ու-
տելու ստիպեցի զինքը՝ ինչ որ իրեն կը տը-
րուէր, նա ընդդիմացաւ միշտ իմ թախան-
ձանքներուս և իմ հրամաններուս, դէպ ինձ
դարձուներով իր արտատաւից աչքերը: Նե-
րեցէք ինձ, Պարոն, կարծեմ որ ես ալ կու
լամ:

Վերատեսուչ. — Մեծապէս յուզեցին զիս ձեր
ըսածները: Եւ սակայն այդ անհնազանդու-
թիւնը ծանր է և չի կրնար անպատիժ մնալ:
Եթէ շարունակէ դեռ դիմադրելու, ինչ որ ալ
ըլլայ անոր պատճառը, նա չի կրնար բնակիլ
այս Հաստատութեան մէջ:

Վարիչ. — Ստոյգ սպարտացի մ'է, ինչպէս որ
ըսիք, իր վարմունքը պարզ ու քաղցր է, իր
խօսքերը ճշդուած, և իր գաղտնեաց մասին

ունեցած ակնածութիւնը այնքան շատ է, որ իր ըրած ընդդիմութիւնը, թէպէտ տարօրինակ, բայց թոյլ չի տար որ անիկայ իրեն յամառութիւն համարուի:

Վերատեսուչ. — Բարի է, կ'ուզեմ անձամբ քննել զինքը: Ըրած նկարագիրդ կ'աւելցնէ անոր մասին իմ ունեցած գաղափարս: Եթէ կարենայի անոր վտանգութիւնը շահիլ և գաղտնեացը տեղեակ ըլլալ, փոխարինում մը պիտի համարէի այն նեղութեան զոր պիտի երեմ: Կ'ուզեմ սկսիլ հարցաքննելով նախ այն կրկու ընկերները, զորս տուիք իրեն, զինքը սթափեցնելու համար: Յուսամ լոյս մ'առնուլ անոնցմէ: Որո՞նք են այդ ընկերները:

Վարիչ. — Ռօժէ և ձեր գաւաղը:

Վերատեսուչ. — Ինչպէս, իմ գաւաղս:

Վարիչ. — Այո, Պարոն Վերատեսուչ, նա ինքզինքը անոր նուիրած է, և ծածկաբար զինքը կ'ուսումնասիրէ: Ձեզի հետ խօսած չէ՞ երբէք անոր վրայ:

Վերատեսուչ. — Երբէք. և սակայն իր անձնուիրութիւնը ինձ հաճոյք կը պատճառէ և զոհ եմ անկէ: Հաճեցէք զանոնք ինձ զրկել: (Տեսուչը կը մեկնի և Վերատեսուչը կ'ընկերակցի իրեն մինչև դռնը):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ միայն

Վերատեսուչ. — Չեմ կրնար մեկնութիւն մը տալ այս գաղտնիքին: Թէ Եղուարդ տիրութիւն ունեցած ըլլայ իր ծնողացմէ բաժնուելուն համար, ամենաբնական է: Բայց ապա, թէ ոչ մէկ բան չէ կրցեր մեղմացնել իր ցաւը՝ տասն օրուան միջոց, այնքան աշխոյժ և

զուարթ պատանեաց մէջ. և թէ կը հրաժարի ամեն տեսակ ուտելիքէ, զոհ ըլլալով մի միայն հացիւ և ջրով, այս՝ ահա անիմանալի կը մնայ ինձ: Որչափ աւելի կը մտածեմ վրան, այնչափ կը խորատուգիւմ անոր մէջ: (Նա քակի մը վայրկեակ շոշ կը կենայ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ և ՄԱՐԴՈՒԿ

Մարդուկ. — Պարոն Վերատեսուչ:

Վերատեսուչ. — Ի՞նչ կայ. ի՞նչ կ'ուզես:

Մարդուկ. — Կ'աղաչեմ մի գայրանաք... Իրաւունք կը խնդրեմ ձեզմէ:

Վերատեսուչ. — Իրաւունք, և որո՞նք դէմ:

Մարդուկ. — Ամենուն դէմ... օրինակ մը կ'ուզէ... Եթէ կարելի է... Սակայն սովորաբար ես լաւ կը խօսիմ, և ահա... բառերը միտքս չեն գար... ամենքն ալ վատ են... Ինչո՞ւ լացնել զինքը: Այնչափ ազնիւ տղայ մ'է որ... Որո՞նք գէշութիւն կ'ընէ: Եթէ կ'ուզէ ինքզինքը մահացնել... յայտնի է, իր պատճառները պիտի ունենայ:

Վերատեսուչ. — Վերջապէս:

Մարդուկ. — Վերջապէս խեղճ Եղուարդը իրաւունք ունի, ահաւասիկ:

Վերատեսուչ. — Եղուարդը, կը հաւատամ...

Մարդուկ. — Կը հաւատաք, և ինչո՞ւ այն առտն, ներեցէք համարձակութեանս, ինչո՞ւ ազդեցիկ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր: Ինչո՞ւ ծիծաղիլ ընկերակցի մը վրայ, եթէ նա չուզեր ուտել ուրիշներու նման. եթէ ստամոքսի տկարութիւն ունի, եթէ բժիշկը զայն պատուիրած է իրեն: Եթէ այդ խեղճ տղան սովեալ ըլլար և գայլու մը պէս լափէր կերա-

կուրը, հարկաւ պիտի խնտային վրան... կ'ըն-
դունիմ... բայց ծաղրածել որովհետեւ չ'ու-
տեր նա:

Վերատեսուչ. — Բայց կարգապահութեան օ-
րէնքը հպատակութիւն կը պահանջէ իրմէ:

Մարդոշկ. — Եւ ո՞վ, արդեօք, այդ տղայէն ա-
ւելի հպատակ և օրինապահ է. նա միշտ կը
գրէ, միշտ կը սովորի... նա խիտ մեծ յար-
գունք ունի իր պետերուն հանդէպ: Եթէ գիտ-
նայի՞ք առ իս ունեցած ակնածանքը... նա լաւ
գիտէ որ ես վաղեմի ծառայ մը եմ...

Վերատեսուչ. — Այդ ամենը կատարեալ է: Բայց
մի միայն հացիւ և պարզ ջրով սնանելուն մէջ
իր ունեցած յամառութիւնը:

Մարդոշկ. — Պարզ շորերն համար ըսելիք չու-
նիմ ձեզի: Գալով մնացեալին՝ կարեկից կ'ըլ-
լամ իրեն: Բայց զինն մերժել, ասիկայ
ստուգիւ անհնազանդութեան գործ մ'է. եթէ
չ'ուզեր զինն խմել, իրեն գէշ... և եթէ այս
բանս ձեզի անհաճոյ է, ես անոր դարման
մը կը գտնեմ, իր բաժինը ես կը խմեմ: Բայց
վերջապէս հանգիստ թողնելու է այդ խեղճ
տղան:

Վերատեսուչ. — Դու խօսածդ չես հասկնար:
Պէտք է որ Եղուարդ այնպէս ընէ, ինչպէս
միւս ամենքը կ'ընեն, և եթէ ուրիշները ամեն
կերակուր կ'ուտեն, ինքն ալ պէտք է որ ա-
նոնց պէս ընէ: Եթէ պակսի միաձևութենէ,
ստիպուած՝ ետ պիտի ճամբուի:

Մարդոշկ. — Այդպիսի տղայ մը... ո՞հ, ...
միաձևութենէ պակսելուն համար... փոխանակ
զինքը ճամբելու, խնդրեմ Պարոն Վերատե-
սուչ, ես ամենուն չոր հաց կը կերցնէի և
պարզ ջուր կը խմցնէի:

Վերատեսուչ. — Ա՛լ կը բաւէ այդչափ...

Մարդոշկ. — Եթէ այսչափը կը բաւէ. ես ալ
ուրիշ բան չեմ աւելցնեմ. միայն կը խնդրեմ
հաճեցէք նկատի առնել իմ առաջարկս:

Վերատեսուչ. — Ահա գաւազս և Ռօժէ... կըր-
նաս երթալ: (Տես կը բարևէ և կը մեկնի)
կեցիր, անմիջապէս որ անոնք կը մեկնին,
դու Եղուարդը ինձի կը բերես:

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆ, ՎԻԿՏՈՐ և ՌՕՐԷ

Վիկտոր. — Ահա եկանք, հայրիկ, Պարոն Վա-
րիշը մեզի ըսաւ որ դուք գմեզ կանչած էիք
(կը բարևէ զինքը):

Վերատեսուչ. — Այո՛, կ'ուզեմ քիչ մը ժամա-
նակ ձեզի հետ խօսակցիլ: Լսեցի որ դուք շատ
գոհ չէք եղեր ձեզի տրուած նորեկ ընկերոջմէն:

Ռօժէ. — Իրացնէ, շատ չի գուարճացուիր Պա-
րոն Բէ... այնքան քիչ կը խօսի մեզի հետ,
բայց այնքան քիչ, որ անունը մտքէս ելաւ:

Վիկտոր. — Եղուարդ Բէլլկոմբ, Պարոն, և
կարծեմ լաւագոյն է իր բարի յատկութիւն-
ները ճանչնալ քան իր անունը:

Ռօժէ. — Եղուարդ. լաւ ուրեմն... մունջ Ե-
ղուարդը:

Վիկտոր. — Ո՛հ, հայրիկ, կրնա՞ք հանդուրժել
որ այդ նախատինքը ըլլուի անոր:

Վերատեսուչ. — Պարոն Ռօժէ, ներելի չէ քեզի
որ մակդիրներ տաս քու ընկերներուդ:

Ռօժէ. — Բայց ինչ ընեմ որ երկու ժամուան
մէջ՝ հազիւ թէ կարելի կ'ըլլայ երեք բառ բեր-
նէն խլել: Ինձի զարմանք պիտի չպատճառէ
որ նա լուսնոյ աշխարհէն ինկած ըլլայ: Այն-
քան տժգոյն և այնքան լուպեաց է, որ ան-
պատուութիւն չի բերեր իր հայրենեաց: Ես
բնաւ հակառակութիւն չունիմ իրեն, այնու
հանդերձ պիտի չկարենայի հետը բարեկամ

ըլլալ. վասն զի նա բնաւ չի խօսիր, և գրաւիչ բան մ'ալ չունի որ հետաքրքրէ զմեզ: Ասկէ զատ, նա ուրիշ բան չուտեր, բայց եթէ հաց՝ շուրի մէջ թաթխուած. թերևս փափկասիրութիւն կ'ընէ, մեզի հաւատացնել տալու համար որ իրենց տունը իշխանավայել ճաշ մը ունէր:

Վիկտոր. — Եթէ կը կարծես զու՝ որ այդ բանը հպարտութենէ առաջ կու գայ, ըսել է, բնաւ չես ճանչցեր զինքը: Անցեալ օր կը գիտէի զինքը, երբոր Պարոն Վարիչը կ'ուզէր համեղագոյն ուտելիք մը տալ իրեն, և տեսայ յայտնապէս, թէպէտ գլուխը վար ծռած էր, որ խոշոր արցունքի կայլակներ կը վազէին իր աչքերէն:

Վերաւեալ. — Ո՛հ, ինչպիսի բան կ'ըսես դու սրղեակ:

Ռոժե. — Այ՛ո, այդ բանը կը պատահի երբեմն, ճիշդ է, սուտ արցունք կը թափէ, և տխրաղէմ Ասպետի մը երևոյթը կ'առնու: Եթէ իր սրտմութիւնը ծաղրածութեան չ'առնուեր, տարակոյտ չկայ որ վերջ ի վերջոյ՝ նա պիտի յաջողէր զայն ամենուս ալ հաղորդել: Ուտտի պիտի չցաւէի բնաւ եթէ Եղուարդ հեռանար մեր սեղանէն:

Վիկտոր. — Ո՛հ, հայրիկ, իմ սեղանիս վրայ դնել տուէք զինքը: Ես ուրախ կ'ըլլամ իմ քովս ունենալու զայն: Ես ամեն խնամք պիտի տանիմ իրեն վրայ:

Վերաւեալ. — Դու չէս վախեր իր տխրութենէն ինչպէս Ռոժե:

Վիկտոր. — Պիտի ցաւիմ, ի հարկէ, զինքը մաղձոտ տեսնելուս համար, և այս պատճառաւ աւելի պիտի մտերմանամ հետը. կը խորհիմ որ նա նուազ թշուառ պիտի ըլլայ, տեսնելով որ ուրիշ մը մասնակից կ'ըլլայ իր ունեցած վշտին:

Վերաւեալ. — Զեզմէ ո՛չ մէկը չի գիտեր, թէ ուսկից կու գայ իր այս տխրութիւնը:

Ռոժե. — Մտքէս անգամ անցած չէ անոր վրայ մտածելը, ինչ բանի կը ծառայէ գիտնալ բաներ մը՝ որոնք քեզի տխրութիւն կը պատճառեն:

Վերաւեալ. — Եւ դու սրղեակ, այս մասին աւելի բան մը չէս գիտեր:

Վիկտոր. — Ո՛հ, հայրիկ: Պիտի բաղձայի իրաւցնէ գիտնալ իր զաղտնիքը, զինքը մխիթարելու համար, եթէ հնարաւորութիւն ըլլար: Երեք անգամ իրմէ խնդրեցի զայն ինձ ըսելու, բայց չհամարձակեցայ դէռ աւելի ըստիպելու զինքը: Պէտք է ըսել որ նա բաւական վստահութիւն չունի վրաս, որպէս զի կարենայ զայն յայտնել ինձ: Ուտտի ինձի կ'իսկնայ շանալ շահիլ իր վստահութիւնը՝ իմ բարի ծառայութիւններովս առ նա:

Վերաւեալ (գրկելով զՎիկտոր). — Ասկէ նուազ չէի սպասեր քեզմէ, սիրելիք իմ Վիկտոր, քու սրտիդ բարութիւնը ամենամեծ ուրախութիւն կը պատճառէ ինձ: (առ Ռոժե) կը ցաւիմ, Պարոն, նոյն գովեստները քեզ ալ չկարենալ ընելուս համար: կը բաղձայի որ տխրութիւնը ուրիշ զգացումներ ներշնչած ըլլար քեզի՝ ձեր ընկերոջ նկատմամբ: Եթէ քու բնութիւնդ զքեզ կը գոուշացնէ ինչ ինչ նեղութիւններէ, կարծեմ որ նա չի արգելուր համ առնելու այս քաղցր և մաքուր հաճոյքներէն, որոնք միայն զգայուն և վեհանձն սրտի մը շնորհուած են: Դու կրնաս դառնալ քու գուարճութիւններուդ (նա կը մնկնի): Գալով քեզի, Վիկտոր, անցիր իմ յարկաբաժինս մինչև որ քեզ կանչեմ.: կը լսեմ որ դուրը կը զարնուի (Եղուարդ նկրս կը մտնէ):

ՏԵՍԻԼ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆ և ԵՐՈՒԱՐԳ

Վերատեսուչ. — Գիտե՛ս, Պ. Բէլլիոմբե, թէ ինչո՞ւ կը փափաքիմ քեզի հետ խօսիլ:

Եղբայրդ. — Կը կասկածեմ թէ գուշակած ըլլամ զայն:

Վերատեսուչ. — Ստո՞յգ է ուրեմն, որ դու կ'արհամարես քու դասակիցներուդ ընկերութիւնը, և թէ կը խանգարես անոնց զուարճութիւնները, քու հասակիդ անսովոր տարօրինակութեամբ մը:

Եղբայրդ. — Կը համարձակիմ ըսելու խոնարհաբար, Պարոն Վերատեսուչ, որ այդպիսի դիտարարութիւն մը չեմ ունեցեր բնաւ:

Վերատեսուչ. — Լսեցիր դու ճաշու վերաբերեալ կանոնները, որոնց բոլոր աշակերտները պէտք են յարմարիլ: Եւ սակայն դու կը յամառիս միայն հացիւ և շուրով ապրիլ:

Եղբայրդ. — Այո՛, Պարոն Վերատեսուչ:

Վերատեսուչ. — Եւ դու կը համարիս թէ լա՛ւ բան մ'է ըրածդ: Եւ անակուծիւն չէ՞ս տար ուրեմն, որ ես բարի կամ գէշ կարծիք մը ունենամ քու վրայ:

Եղբայրդ. — Կ'ընդունիմ այդ մեղադրանքը զոր դուք իրաւունք ունիք ուղղելու ինձ, և ես ատկից շատ աւելի ծանր յանդիմանութիւններ տուի ինձի: Բայց անկարելի է որ յաղթեմ իմ անձիս, և Երկինք վկայ, որ ես յանցաւոր չեմ:

Վերատեսուչ. — Կը հաւատամ որ խղճիդ առջև դու համոզուած ըլլաս քու անմեղութեանդ վրայ: Եւ թէ պատճառներ պիտի ունենաս զքեզ արդարացնելու համար: Առտար մտերմաբար ինձ ըսելիք բան մը չունիս:

Եղբայրդ. — Ո՛չ մի բան, Պարոն Վերատեսուչ: Վերատեսուչ. — Բայց դու պէ՛տք է ըմբռնես որ քու անհնազանդութիւնդ չար օրինակ մ'է ուրիշներուն համար, և թէ յանցանքդ քեզի ներուեցաւ այն յուսով միայն որ զըջաս, և թէ վերջապէս քու դիմադարձութեամբդ՝ դու ամենածանր պատժոյ արժանի ես:

Եղբայրդ. — Պատրաստ եմ ամէն բան կրելու: Վերատեսուչ. — Եւ պիտի չուզե՛ս, ուրեմն, որոշումէդ ետ կենալ:

Եղբայրդ. — Անհնար է ինձ... Պարոն Վերատեսուչ:

Վերատեսուչ. — Յաւելով հանդերձ կը տեսնեմ որ ա՛լ անկարելի է զքեզ վայրկեան մը հոս պահելը:

Եղբայրդ. — Աւա՛ղ. ինչ պիտի ըլլայ ինձ թշուառիս: Կ'ուզէք ուրեմն, որ ես ծնողացս վրայ բեռ մը ըլլամ, ամօթի պատճառ մը ինձի և արհամարանք ուրիշներու համար: Ո՛հ, Աստուած իմ, դու գիտես թէ ես արժանի՞ եմ ասո՞ր:

Վերատեսուչ (մեղմացած). — Թէ արժանի ես, քանի որ արժանի չես համարիր քու սիրտդ ինձ բանալու: Լսէ՛, Եղբայրդ, պիտի կարենայի՞ր ծածկել քու զաղտնիքդ հօր մը առջև:

Եղբայրդ. — Պարոն Վերատեսուչ, դուք ինձ այնպիսի զգացումներ կը ներշնչէք որ ես ա՛լ չեմ կրնար տոկալ: Դուք կ'ուզէք իմ երկրորդ հայրս ըլլալ, լա՛ւ ուրեմն, ես պիտի բանամ բոլոր իմ սիրտս ձեզի և դուք պիտի տեսնէք, այն ատեն, որ կը տառապիմ թէ ո՞չ:

Վերատեսուչ. — Այո՛, սիրելի Եղբայրդս, այդ անունով կոչէ՛ զիս:

Եղբայրդ. — Լա՛ւ ուրեմն, գիտցէք հայրիկ, որ ես ուրիշ հայր մ'ալ ունիմ որ աղքատ է, նա ուրիշ սնունդ չունի բայց եթէ հաց և շուր: Իմ խեղճ մայրս հիւանդոտ՝ նոյնպէս ուրիշ ուտելիք չունի, և մենք հինգ զաւակունք բնաւ ու-

ըիշ կերակուր ճաշակած չենք: Ի՞նչպէս ուրեմն կրնամ թոյլ տալ ինձի, անկէ տարբեր կերակուր մը քան ինչ որ իմ ծնողքս ունին: Ո՛չ, ո՛չ, աւելի կ'ընտրեմ մեռնիլ անօթութենէ: Ես Բէլլիովմբ մը եմ, և երբէք այս անունով զաւակ մը, անարժան չէ եղած իր հօրը:

Վերատեսուչ. — Ի՞նչպէս, մէկն ալ չէ եղեր որ ձեր ընտանիքով զբաղած ըլլայ:

Եղբայրդ. — Ո՛չ մէկը, Պարոն Վերատեսուչ: Իմ հայրս, իր կեանքէն 25 տարիներ՝ յետ նուիրելու նկարչութեան, չքաւորութեան մէջ ընկաւ, տասերեք տարիէ ի վեր ունեցած իր հիւանդութեանցը պատճառաւ: Կա շատ անգամներ փորձեց Գեղարուեստից կաճառէն թոշակ մը ստանալ, բայց այն օրէն որ նա այլ ևս չէր կրնար վրձինը գործածել, զինքը մոռցան:

Վերատեսուչ. — Գու արդեօք Օսկար Բէլլիովմբի որդին ես, որուն գործերը երբեմն մեծապէս գնահատուած էին:

Եղբայրդ. — Այո՛, ճիշդ այդ է իմ հօրս անունը, և հակառակ իր երբեմնի ունեցած համբաւոյն, այսօր կը պակասին իրեն՝ կեանքի անհրաժեշտ կարևորները: Ո՛չ, ցորքան իմ հայրս թշուառ է, երկրիս ո՛ր կողմն ալ որ նետուելու ըլլամ, ո՛չ մէկ քան պիտի չվախցնէ զիս, նոյն զրկումները կրելուս համար:

Վերատեսուչ. — Ի՞նչ կ'ըսես սիրելիդ իմ: Վստահ եղիր որ հօրդ խնդիրքը հասած պիտի չըլլայ կաճառին ձեռքը, ապա թէ ո՛չ, երբէք թողուցած չէր ըլլար թշուառութեան մէջ, հանճարեղ նկարիչի մը ընտանիքը, ինչպէս քու հայրդ է: Ես կը ստանձնեմ երթալ գտնել անձամբ Գեղարուեստից կաճառին նախագահը և քարտուղարը: Վստահութիւն ունեցիր. ա նոր վրայ տարակուսիլը ինձ նախաոտինք ընել է: Ամիսը չորս հարիւր Ֆրանգ իբրև թոշակ ընդունել պիտի տամ Պարոն Օսկար Բէլլի-

կովմբի համար (կրրարով դեպ իր գրասեղանը): Եղբու՛րդ, ահաւաստիկ առաջին եռամսեայն կաճառին կողմանէ՛ կանխիկ: Գուք, ուստի, ասկէ ետքը այլ ևս հացիւ և ջրով միայն պիտի չապրիք:

Եղբայրդ. — Ո՛հ, Պարոն Վերատեսուչ, իմ շնորհակալութիւնս և սէրս ձեզի համար անհուն է:

Վերատեսուչ. — Եղբու՛րդ, փութի՛մ գրելու ծնողացդ և իրենց իմացուր երջանիկ լուրը: Մինչ այն, ես կ'երթամ զգետտաւորուելու, անմիջապէս կաճառը մեկնելու համար:

Եղբայրդ. — Չեմ գիտեր, Պարոն Վերատեսուչ թէ ի՞նչ երախտագիտութիւն յայտնեմ ձեզ, այսքան լաւութեանց փոխարէն:

Վերատեսուչ. — Եղբու՛րդ, կը մոռնամ դու որ իմ զաւակս ես:

Եղբայրդ (առջևը ծռելկի գարով). — Ո՛հ, հայր իմ, ներէ՛ ինձ... ինքիրմէս դուրս ելած եմ:

Վերատեսուչ (վեր ձանկերով զիկրք). — Փութի՛մ, փութի՛մ մեկնիլ և զիս առանձին թող: Պէտք ունիմ վայրկեան մը հանգարտելու:

Եղբայրդ. — Կը գառնամ իսկոյն նամակովս. մի՛ մեկնիք, հայրիկ, առանց կարենալ անգամ մը ևս զձեզ ողջագուրելու:

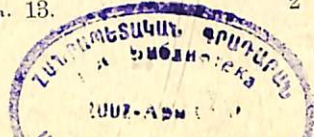
Վերատեսուչ. — Ո՛չ որդեակ, պիտի չուզէի զրկել զիս այդ հաճոյքէն, փութի՛մ օն, կ'ըս պատեմ քեզի:

Եղբայրդ (փոշրարով դռըս կ'երկէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Յ Ե Բ Ո Ր Կ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉԸ միայն

Վերատեսուչ. — Ո՛հ, իմ կենացս ամենէն աւելի երջանիկ օրն, ինչպիսիք քաղցր մտածութիւններ կը ներկայանան մտքիս առջև: Մոռ-

ցում արուեստագէտ մը՝ որուն արժանիքը պիտի վարձարուի: Պատանի մը զոր պիտի կարենամ ես հայրենիքիս պատուաբեր ընել. այսքան զգայուն առաքինութեան, և արժանի իմ որդւոյս բարեկամութեանը:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆ և ԵԳՈՒԱՐԻ

Եղուարդ. — Ահաւասիկ եմ, հայրիկ, և ահա նամակս:

Վերատեսուչ. — Կ'ուզե՞ս որ կարգամ զայն, որդեակ:

Եղուարդ. — Չեր իրաւունքն է, հայրիկ:

Վերատեսուչ (կ'ընթեռնէ). — Հայր իմ, մայր իմ, եղբայրք իմ, ամենք ալ մէկտեղ ժողովեցէք, այս նամակը կարգաւու համար: Ո՞հ, եթէ կարենայի ես ձեզի բերել և անձամբ ընթեռնուլ զայն: Բայց ես ձեր քովն եմ, կը տեսնեմ զձեզ: Ինչո՞ւ կու լաք: Ոչ, դուք պիտի չապրիք այսուհետև՝ միայն հացով և ջրով ու արցունքով: Կան վեհանձն մարդիկ երկրիս վրայ ինչպէս երկիրքը: Չէք ուզեր ինծի հաւատք ընծայել. այսպէս է սակայն, մեր վարժարանին վերատեսչին հոգին: Այո՞, հայր իմ, ներողութիւն ունեցիր որ այս անունով կանչեմ զինքն ալ: Նա, ստուգիւ, բոլոր մեր ընտանեաց ազատարարն է: Կը վտահացնէ զիս որ ինքը Գեղարուեստից կաճառէն չորս հարիւր Ֆրանզի ամսաթոշակ մը սահմանել պիտի տայ ձեզի, թեթևցնելու համար մեր անձուկ վիճակը: Ծուներ դրէք և աղօթեցէք Աստուծոյ իրեն համար, ինչպէս ես կ'ընեմ...: (Վերատեսուչը կը դառնայ կողմնակի և կը տեսնէ որ Եղուարդ ծուներ դրած է, աչքերն ու ձեռ-

քերը դէպի երկինք վերուցած՝ կ'արտասուէ. Վերատեսուչը զիկքը վեր կը հանէ) Ի՞նչ կ'ընես մեծախոհ տղայ:

Եղուարդ. — Կենքս ձեզի կը նուիրեմ, անկապ ձերն է բոլորովին:

Վերատեսուչ. — Ո՛հ, իմ սիրելի Եղուարդս, պահէ զայն՝ պատուով և առաքինութեամբ լեցնելու համար: Իմս կը սկսի նուազիլ, բայց դու կրնաս զայն երկարել՝ ուրախութիւն և պարծանք ըլլալով անոր:

Եղուարդ. — Ե՛ս, հայրիկ, ո՞հ եթէ իմ ձեռքս ըլլար:

Վերատեսուչ. — Այո՞, քու բարեկամութեամբը իմ որդւոյս հետ (կ'երբայ իր յարկարածիկին դուռը բանալու): Վիկտոր, եկուր ողջագուրէ՛ քու եղբայրդ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Գ

ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆ, ԵԳՈՒԱՐԻ և ՎԻԿՏՈՐ

Վերատեսուչ. — Վիկտոր արժանի է քու ըզգացմունքներուդ, նա ինծմէ առաջ կը սիրէ գթեզ, Եղուարդ:

Եղուարդ. — Ճշմարիտ է, տեսայ որ նա կարեկից կ'ըլլար իմ ունեցած նեղութեանս:

Վիկտոր. — Ա՛հ, դու ալ պիտի չունենաս զայն՝ որ ես մասնակից չըլլամ անոր: Կը խոստանամ ինձ:

Եղուարդ (ձեռքին բռնելով). — Լա՛ւ ուրեմն Վիկտոր, միանանք իրարու հետ քու հօրդ ձեռքերուն մէջ, միշտ այսպէս:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Տ Ե Ս Ի Լ

ՄՕՐԳՈՒԿՆ և ՌՅԺ ԼԵՐԱ ԿՐ ՎՄՈՆԵՆ

Մարդուկ. — Կեցցէ՛, կեցցէ՛ մեր Վերատեսուչը: Մենք ամեն բան լսեցինք: Թող Երզնիք օրհնեն գրեզ: — Պարոն Եղուարդի ընտանիքը հացով ու ջրով միայն կ'ապրէր: Ի՛նչ երջանկութիւն, նա այլ ևս նոյննչէս պիտի չըլլայ: Մեր Վերատեսչին նմանը չկայ: Կա կեանք շնորհեց անոնց... շիշ մը պարպենք անմենս միասին... գաւաթ մը լաւ գինի, գիտես, մեծ յառաջագիմութիւն ընել կու տայ ուսման մէջ, և մասնակից ընենք մեզի նաև Պարոն Ռօժէտես, ինչպէս խելօքցեր է և կոր ի գլուխ կը կենայ:

Վերատեսուչ. — Ա՛հ, դու հո՞ս ես:

Ռօժէ. — Պարոն Վերատեսուչ, կը ճանչնամ իմ յանցանքս, որուն համար ամենամեծ ցաւ կը զգամ: Ի՞նչպէս կրցայ արհամարհել այսպիսի առաքինի ընկեր մը:

Եղուարդ. — Ա՛հ, ի՛նչ կ'ըսես դու, սիրելիդ իմ Ռօժէ:

Ռօժէ. — Եթէ դու վեհանձն ես ներելու ինձի, պիտի ջանամ ասկէ ետքը քեզի նմանելու որչափ որ կարողութիւն ունիմ:

Մարդուկ. — Բա՛ւ է, ա՛յ չխօսուի անոր վերայ... ողջագուրեցէ՛ք զիրար ինչպէս երկու ազնիւ բարեկամներ:

Եղուարդ. — Այո՛, միշտ բարեկամ, (կ'ողջագոչրի գՌօժէ):

Մարդուկ. — Արտասուել կու տան ինձ... Ռ՛հ, որչափ տարիներէ ի վեր չեմ լացեր:

Եղուարդ. — Երախտագէտ ըլլանք յաւէտ մեր Վերատեսչին և հօր՝ իր հայրական խնամոցը համար:

Վերատեսուչ. — Այո՛, որդեակք իմ, յօժարակամ կ'ընդունիմ ձեր ամենուն իղձերը և զանոնք նուիրական կ'ընեմ՝ իմ օրհնութեամբս: Թող Եղուարդի՛ իր ծնողաց հանդէպ ունեցած սէրը՝ օրինակ մ'ըլլայ ամեն տղայոց համար, վասն զի որդիական սէրը վարձատրուած է միշտ Աստուծոյ և մարդկանցմէ:

Վ Ե Ր Ջ

Բ

ԵՐԿՈՒ ԱՂԱԻՆԵԱԿՔ

Կ Ա Մ

ՃԱՄԲՈՐԴԵԼՈՒ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Հ. ՅԱԿՈՎԲ Վ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

Մ. ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

- ԿԱՍՏՈՆ 18 տարեկան փորձադրել մը.
 ՊԱԻՂՈՍ Կաստոնի եղբայրը 14-15 տարեկան.
 Պ. ՏԻԻԲՐԷ փորձադրել, ուսուցիչ Կաստոնի.
 ՔԵՐԿՈԼԷՅ նաւապետ ժան-Պարի.
 ԿԻԻԱՍԱԻ 18 տարեկան
 ՎԻԿՏՈՐ 15 » } Ընկերք Պաւղոսի.
 ՅՐԱՆՍՈՒԱ 16 » }
 ԲՈՆԱՐԻԷՆ Պանդոկապետ.
 ԱՆԴՐԷ նաւաստի ժան-Պարի.
 ՊԵՏՐՈՍ ծառայ.
 ՆԱԻԱՍՏԻՔ ժան-Պարի.
 ՓՈՐԱԳՐԻԶՔ բարեկամք Կաստոնի.
 ՅԱՆՁՆԱԿԱՍԱՐ մը.

Բարիգոչ մէջ կը կատարուի Ա. և Չ. Արարուած-
 ներուն տեսարանը: Իսկ Բ. Արարուածը Տիէրի մէջ:

ԹԱՏԵՐԱԽԱՂ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

Ա.Ռ.Ա.ՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Սրանիկ մը. — Դռներ որոնք աջակողմն
 Կաստոնի գործատուներ կը նանկեն, և ձախա-
 կողմն Պաւղոսի սեկեակին. — Դիւնացը պատու-
 նան մը որ ձաւբուշ վրայ կը կայի, ոչր է և
 տան դռնը. — Բազմոց մը, կրոր սեղան մը,
 մի բանի արուններ, և այլն:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա.Ռ.Ա.ՋԻՆ

Պ. ՏԻԻԲՐԷ, ԿԱՍՏՈՆ իր արուեստանոցէն կրկն-
 լով աջ կողմէն ներս կը մտնէ:

Պ. Տիէրրէ. — Ազնիւ պարոնիկ, ուրախակից
 եմ աշխատութեանդ համար որ լաւ յաջողած
 է: Այնպիսի ճշդութիւն մը կը գտնեմ այս
 գծագրութեան մէջ, որչափ՝ յիրաւի՝ դեռ չէի
 սպասեր քեզմէ:

Կաստոն. — Ձեր դասերը Պ. Տիէրրէ, ապար-
 դիւն երկրի մը վրայ չեն ցանուիր: Կը յու-
 սամ որ անկէ շահաւէտ արդիւնքներ առաջ

զան յօգուտ աշակերտիս և պարծանք վար-
ժապետիդ համար:

Պ. Տիւրքի. — Այո՛, այո՛, դու պատուաբեր պի-
տի ըլլաս ինծի:

Կաստուն. — Անձիս վրայ իմ ունեցած վտտա-
հուծիւնս կրնայ չափազանց ելնալ. բայց
որքան մտքի և սրտի կարողութիւն ունիմ,
զայն ուսման պիտի նուիրեմ, լաւագոյն վի-
ճակ մը ձեռք բերելու համար՝ առաջիկայ
մրցման ասպարէզին մէջ:

Պ. Տիւրքի. — Սիրելի բարեկամ, սրտանց կը
գովեմ այդպիսի տրամաբարութիւններն: Սա-
կայն չէի փափաքիր որ անով մեծամեծ յոյ-
սեր զարթնուն ոգւոյդ մէջ, որոնք կրնային
սպա խիստ չափազանց ունայն անկակալու-
թիւններ ծնանիլ. բայց վտտահ եմ քու վրայդ,
քու աշխատութիւնդ, ջանքդ, արիութիւնդ,
արդարեւ, արժանի են յաջողութեամբ պսա-
կուելու:

Կաստուն. — Քու բարեսիրութիւնդ զիս կը քա-
ջալերէ: Յաջողութիւն, Պ. Տիւրքի, յաջողու-
թիւն... Ո՛հ Աստուած իմ, միակ այդ միջո-
ցը ունիմ փոխարինելու համար բոլոր քու
ջանքերուդ և ճշմարիտ բարեկամութեանդ իմ
նկատմամբս:

Պ. Տիւրքի. — Միթէ ամենաքաղցր փոխարի-
նում մը չէ՞ այս. ճանչնալ ազնուական սիրտ
մը ինչպէս որ քուկդ է, սիրելիս...:

Կաստուն. — Այո՛, այդ պէտք է ըլլայ միակ հա-
րըստութիւնն երկու որբերուս...:

Պ. Տիւրքի. — Ո՛հ, ինչո՞ւ ուրեմն Պաւղոսն ալ
քեզի չի նմանիր:

Կաստուն. — Նա դեռ երիտասարդ է...:

Պ. Տիւրքի. — Խեղացի և վառվառն տղայ մ'է,
բայց...:

Կաստուն. — Այդ՛ քիչ մը գուցէ իմ յանցանքս
ըլլայ... Ես շատ թոյլ գտնուեցայ, և պէտք

եղածին չափ՝ անոր վրայ չհսկեցի: Վտտա-
զաւոր ընթերցումներ և քանի մը վատ ծա-
նօթութիւններ մի քիչ անոր միտքը խանգա-
րեցին:

Պ. Տիւրքի. — Աւա՛ղ թշուառութեանս...:
Կաստուն. — Ո՛հ, բայց պապհով եղիր, նա պի-
տի ուղղէ իր պատահական սխալումները: Կը
յուսամ որ Երկինք աղօթքս լսելով՝ պիտի
զօրացնէ իմ ջանքերս, զինքը այն գէշ ճամ-
բէն ետ կեցնելու:

Պ. Տիւրքի. — Յտեսութիւն, ուրեմն սիրելի
Կաստուն... աշխատութիւն և արիութիւն:
(Կաստունի ձեռքը կը սեղրէ և դուրս կ'երկնէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Բ Կ Ի Ո Ր Գ

ԿԱՍՏՈՆ միայն.

Ո՛ր մնաց ուրեմն Պաւղոս... Ծանօտ անգամ գնա-
ցի դուռը զարնելու, պատասխան չտուաւ:
Երէկ իրիկուն իրեն մի քանի դիտողութիւն-
ներ ըրի, և այսօր նա ինձ երես կը թթուեցը-
նէ: Թերեւս սիրտը ցաւցուցի: Բայց ինչ ընեմ,
նէ: Թերեւս սիրտը ցաւցուցի: Պարտական չեմ
ստիպուած եմ այդ բանին: Պարտական չեմ
միթէ հօր տեղ բռնելու: Նա իր կրակոտ ե-
րեակայութեամբն աշխարհի վրայ նորօրինակ
զաղափարներ յղացած է: Ճամբորդել, երկիր-
ներ տեսնել, բախտախնդրութեանց ենթար-
կուիլ, ահա՛ իրեն մտածութիւնները: Պէտք
չէ՞, ուրեմն, որ անվրդով և լուրջ մտօք՝ դի-
մադրեմ իր այս յիմար մտածութեանցը: Իմ
պարտքս չէ՞ զինքն առաջնորդելու իր ապա-
զային համար աւելի խոհական և օգտակար
ճամբուն մէջ... Եւ եթէ կամք ունենայ, ինքն
ալ ինձ հետ շատ երջանիկ կրնայ ըլլալ: (Կը
մտնենայ Պաւղոսի սենեկին՝ ձախ կողմէն):

Բայց, կարծեմ ներսն է, ձայն կը լսեմ իր սենեկին մէջ... առաջին դիմողը ես չըլլամ... հոն կը սպասեմ իրեն... Ահաւասիկ ինքը: (Պաշտոն սենեկին կ'երկն ու կը լսէ վերջին խօսքը):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ՊԱՇՏՈՆ և ԿԱՍՏՈՆ

Պաշտոն. — Ես եմ, կաստոն, դու՛ դեռ նեղա-
ցե՛ր ես...:

Կաստոն. — Ինչո՞ւ պատասխան չտուիր, երբ
այս առաւօտ գրեզ կանչեցի:

Պաշտոն. — Իրօք, կանչեցի՛ր զիս...:

Կաստոն. — Անտարակոյտ, դու լաւ գիտես
զայն:

Պաշտոն. — Ինչպէս կրնամ գիտնալ... ահա
դեռ այս վայրկեանիս տուն դարձայ:

Կաստոն. — Տուն դառնալ... ուրեմն դու դուրս
ելած էիր:

Պաշտոն. — Այո, գործերու պատճառաւ:

Կաստոն. — Ա՛հ, պարոնը գործերո՞ւ համար
դուրս ելած էր:

Պաշտոն. — Խիտ կարևոր գործեր:

Կաստոն. — Չեմ տարակուսիր... կարելի՞ է
գիտնալ թէ որոնք են այդքան կարևոր գոր-
ծերդ...:

Պաշտոն. — Ո՛հ, Աստուած իմ, եղբայր, դու
իմ ճաշակս գիտես, տեղափոխութիւնը անհրա-
ժեշտ պէտք մ'է ինծի համար: Այս նպատա-
կաւ, շատ օրերէ ի վեր քեզմէ գաղտուկ, որ
և է շրջող զրագրի մը պաշտօն ձեռք բերելու
հետամուտ էի: Այս առաւօտ այդ գործին հա-
մար ժամադիր եղած էինք, հոն գնացի, այ-
սօր իսկ որոշուած է ինձ համար պաշտօնա-
տեղին գտնուել:

Կաստոն (սևարգուած). — Քու պաշտօնատեղիդ,
պարոն, հոս չէ՞ ուրեմն՝ քու եղբօրդ քով:

Պաշտոն. — Ահաւասիկ դարձեալ կը զայրանաս:
Սակայն ըրածս իրաւացի չէ: Միթէ օրինա-
ւոր չէ՞ իմ տարիքիս մտածել՝ զիս լաւ վիճա-
կի մը մէջ դնելու:

Կաստոն. — Միթէ չունի՞ս զայն՝ փորագրու-
թեան արուեստին մէջ ալ:

Պաշտոն. — Գեղարուեստի վիճակը ինծի համար
չէ:

Կաստոն. — Որովհետեւ չափազանց աշխատու-
թիւն կ'ուզէ անիկայ, այնպէս չէ՞:

Պաշտոն. — Ո՛հ, այդ չէ պատճառը, ես ճամ-
բորդել կ'ուզեմ:

Կաստոն. — Խեղճ Պաւղոս, դու մեծապէս կը
կեղեքես սերտս...:

Պաշտոն. — Ո՛հ, կ'աղաչեմ կաշտոն, մի...:

Կաստոն. — Մի կարծեր թէ նորէն սկսիմ քեզ
հետ վիճաբանութիւն մը որ ինձ անօգուտ
կ'երևի:

Պաշտոն. — Ստոյգ է. քու դիտողութիւններդ
ոչ մի կերպով չեն փոխեր միտքս, անոնք
պատճառ միայն կ'ըլլան մեր մէջ կոխը նո-
րոգելուն: Եղբայր, գրեզ շատ սիրելուս հա-
մար չեմ ուզեր բնաւ որ ստիպուիմ հետդ նե-
ղուած ըլլալ:

Կաստոն. — Շատ լաւ, ալ չխօսինք անոր վրայ.
հիմայ ես բարեկամիս մէկուն տունը պիտի
երթամ գծագրութիւն մը գննելու համար, և
որպէս զի զինքը գտնեմ, պէտք է անմիջապէս
մեկնիմ:

Պաշտոն. — Շատ լաւ, եղբայր, գնա:

Կաստոն. — Կը խոստանաս մինչև դարձս
լրջօրէն մտածելու անոր վրայ:

Պաշտոն. — Եթէ քեզ հաճոյ է՝ կը խորհիմ,
կաստոն, բայց անկողմնակալ հոգով:

Կաստոն. — Յտեսութիւն Պաւղոս... քիչ ժա-
մանակէն (կը մեկնի):

Տ Ե Ս Ի Լ Չ Ո Ր Ր Ո Ր Պ

ՊԱՒՂՈՍ (միայն՝ դուռը ցոյց տալով) .

Այս սիրելի եղբայրս... և սակայն բարի է նա, և արդէն ցաւելով կը բաժնուիմ անկէ... Վաճառատունն մը պէտք ունի երիտասարդներու՝ իր ապրանքները գաւառներու մէջ տարածելու համար: Բաղդաւոր գործ մը, որմէ առաջ եկած շահերը պիտի բաժնեմ Կիւստաւի և քանի մը բարի ընկերակիցներու հետ: Խոստացաւ նա փութով անոր նկատմամբ տեղեկութիւն բերելու ինձ: Ո՛րքան ազնիւ բարեկամ... Թէ խելք բանեցնէր հիմայ գալ մինչ եղբայրս բացակայ է... Ի՞նքն է արդեօք, սանձ գուլիէն ելնելու ձայն կը լսեմ: (Կիւստաւը դուրսը դրամ թացուած քիկ ցերս կը մոցցէ), Կեցցէ՛ ճիշդ ինքն է:

Տ Ե Ս Ի Լ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Պ

ՊԱՒՂՈՍ, ԿԻՒՍՏԱՎ, յետոյ ՎԻՍՏՐ և ՖՐԱՆՍՈՒՆ

Կիւստաւ (դռնէն) . — Դու մինակ ես Պաւղոս...
Պաւղոս . — Այո՛, կը տեսնես:
Կիւստաւ . — Քանի որ եղբայրդ հոս չէ, մեր ընկերներն ալ ներս կը բերեմ... Օ՛ն, դուք ալ մտէք, (Վիկտոր և Ֆրանսուա կը մտնեն).
Պաւղոս . — Ուրեմն բարեկամք, պատրաստ ենք ճամբայ ելնելու:
Վիկտոր . — Ամենքս ալ պատրաստ ենք:
Ֆրանսուա . — Զօրեղ ենք ճամբուն ամեն դժուարութեանց յաղթելու:
Վիկտոր . — Ապշութեանը նայէ՛... հապա երկաթուղին...:

Ֆրանսուա . — Իրաւ, անոնք ձիոց համար շինուած չեն:

Կիւստաւ . — Լուսթիւն, որոշուած է որ կը ճամբորդենք վաճառատան մը օգտին համար: Եւ որովհետեւ մինակ ըլլալու բաղդն ունինք, և ո՛չ ոք մեր խօսածը կը լսէ, խորհրդակցինք երթալիք տեղերնուս վրայ: Բանակցութիւնը սկսուած է, Պաւղոս խօսքը քուկդ է:

Պաւղոս . — Կը սպասեմ որ նախ դու կարծիք մը յայտնես:

Կիւստաւ . — Ինծի համար, բարեկամք, պիտի խոստովանիմ որ ես հեռաւոր ճամբորդութեան կողմն եմ: Գաղղղոյ ծովեզերքին վրայ միայն կրնամ ազատ շունչ մը առնուլ: Կը սիրեմ Հաւրը, Թրուիլ, Տիբե, ախորժելի է ինձ ծովը իր ընդարձակ հորիզոնովը, ծովը իր լեռնակուտակ ալիքներովը և իր փոթորիկներովը:

Պաւղոս . — Այո՛, կեցցէ՛ ծովը, կ'ընդունիմ արգոյ առաջարկուին կարծիքը:

Վիկտոր . — Ստոյգ է, Կիւստաւ հիանալի գաղափար մ'ունի:

Կիւստաւ . — Իմ կարծիքներս միշտ յարգուած են:

Պաւղոս . — Անշուշտ պատուոյ և լաւութեան ճամբայն երբեք ձեռքէ պիտի չթողունք: Առանց այս պայմանին, բացէ ի բաց ձեզի կ'ըսեմ որ մասնակից չեմ ըլլար:

Վիկտոր . — Նոյն է ամեննուս կարծիքն ալ:

Ֆրանսուա . — Որոշուած է, ուրեմն, ամեն բանէ առաջ պատիւը:

Կիւստաւ . — Լուսթիւն... ընկերութիւնը կազմուած է, և ես ամենուն պաշտօնը պիտի որոշեմ և իւրաքանչիւրը իրեն յանձնուած դերին համաձայն պիտի գործէ:

Ֆրանսուա . — Յարմարած ենք:

Վիկտոր . — Եւ վաստակը հաւասար կերպով ընկերութեան պիտոյից համար պիտի գործածուի:

Կիւտաւ. — Մեր յարգելի բարեկամը Պաւղոս, գեղեցիկ գիր ունի և լաւ հաշուագէտ է, թող ինքն ըլլայ զանձապետնիս և ընկերութեան հաշիւները բռնող:

Պաւղոս. — Սիրով յանձն կ'առնում գայն... բայց այս բաւական է: Պէտք է լուր տամ եղբօրս իմ մեկնելու համար: Այս մասին, Կիւտաւ, խօսած էինք որ վաճառատան մը մէջ պաշտօն պիտի ունենայի, արդ՛ այդ պաշտօնը...:

Կիւտաւ. — Ո՛, այո՛, յանձնակատար մը քեզի պիտի բերէ, Հաւրի մէջ գտնուող վաճառականի մը նամակը, որով կ'ընդունի քու ծառայութիւնը իր վաճառատան մէջ:

Պաւղոս. — Այդ նամակը ընդունելու՝ անմիջապէս ճամբայ կ'ելնեմ և մեզի ասպարէզ կը բացուի:

Կիւտաւ. — Կամացուկ, վերջին խօսք մը: Ժամը չորսին, երկաթուղոյ կայարանին սըրճարանը, և ամենքս ալ հոն գտնուինք: (և յետոյ կը մեկնին):

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Ե Յ Ե Ր Ո Ր Գ

ՊԱՒԳՈՍ յետոյ ԿԱՍՏՈՆ.

Պաւղոս. — Վերջապէս իմ փափաքանաց ծայրը հասած եմ: Ասպարէզը առջևս կը բացուի, ազատ պիտի ըլլամ, կարող՝ ուր որ ուզեմ ազատութեամբս երթալ, և ծովը պիտի տեսնեմ... (նստելով բազմոցին վրայ, ոչր գիրք մը կ'աւելու): Կ'ըսեն թէ շատ գեղեցիկ է ծովը... ահաւասիկ, ճամբորդութեանց պատմութիւնը... Մոռցայ այս գիրքը Կիւտաւին դարձունելու... Ո՛հ ճամբորդութիւն, ճամբորդութիւն... Ե՛ս ալ պիտի ընեմ և ի դար-

ծիս՝ կարող պիտի ըլլամ՝ զանոնք պատմել: Ե՛ս ալ իմ յուշատետրս պիտի ունենամ, ուր պիտի նշանակեմ կէտ առ կէտ իմ արկածներս, և անշուշտ գեղեցիկ նիւթեր պիտի ունենամ պատմելու...: (Կաստոն ներս կը մտնէ, ձեռքը րոպեայ զլանիկ մը ունենալով):

Կաստոն. — Պաւղոս, ահա դարձայ: (ձեզնակի) Հանդիպեցայ ընկերներուդ, որոնք տունէն դուրս կ'ելնէին:

Պաւղոս. — Զննութիւններդ ըրի՛ր բարեկամիդ տունը:

Կաստոն. — Լաւագոյնը եղաւ, նա ինձ յանձնեց գծագրութեան օրինակը. որպէս զի հանգըտեամբս ուսումնասիրեմ գայն գրասենեկիս մէջ (յուշքը բաւարար): Ահաւասիկ... և դու Պաւղոս, բացակայութեանս միջոց, ըսածիս վրայ խորհրդածեցի՛ր,

Պաւղոս. — Խորհրդածեցի:

Կաստոն. — Քու խորհրդածութիւններդ՝ գաղափարներդ չփոխեցին...:

Պաւղոս. — Առաջունէ աւելի հաստատուեցայ անոնց հետեւելու:

Կաստոն (յիփարնակ զգացմամբ). — Կամ լաւ ես՝ վատ ընկերացդ տխուր ներշնչումներուն հետեւելու: Լսէ՛, Պաւղոս, երբոր ուզեցի ես դիմադրել, վիճաբանութիւնը քու տաք գլխոյդ մտքով, վիճաբանութիւնը քու տաք գլխոյդ մտքով, և իմ եղբայրական սրտիս մէջն էր միայն, սակայն քու կեղծ բարեկամներդ իրենց չար խորհուրդներով միտքդ պղտորեցին, որով իմ խօսքերս այլ ևս ազդեցութիւն չունին քու վրադ:

Պաւղոս. — Ո՛հ, կը կարծես դու, Կաստոն, որ ես այն աստիճան չճանչնամ քու սիրտդ և քու գորովդ, որ զանոնք զոհեմ ո՛ր և է բարեկամութեան:

Կաստոն. — Եւ սակայն այդ է ըրածդ, առանց քու տկարութիւնդ անդրադառնալու:

Պաշտոն. — Հաւատա՛ ինձ, կատտոն, որ ես խորին երախտագիտութիւն մը կը զգամ բոլոր քու ինձի ըրած բարեացող համար, սրտնցմով պաշտպանեցիր անդադար իմ մանկութիւնս: Մինչև ցայսօր, դու ամեն բան ըրիր ինձի համար, արգարացի չէ՞ ուրեմն, որ ես ալ մտածեմ իմ կարգիս օգտակար ըլլալ քեզի: Վաճառականութիւնը միթէ պատուաբեր վիճակ մը չէ՞:

Կատտոն. — Զայդ շունիս եղբորդ քով:

Պաշտոն. — Բնաւ. թոչունը իր թիւերը պարզելու համար պէտք է որ հաւկթին կեղևը կտորէ:

Կատտոն. — Բայց եթէ թիւերը զօրանալէն առաջ կեղևը կտորէ, թոչունը վար կ'ինկնայ և կը սատկի: Նոյն բանը կրնայ քեզի ալ հանդիպիլ, սիրելիդ իմ Պաշտոն:

Պաշտոն. — Պէտք չէ՞ որ ամեն մարդ իր անձին փորձովը խրատուի:

Կատտոն. — Աստուած պահէ զքեզ թշուառութեան աւաղելի փորձառութենէն: Տէ՛ս եղբայր, դու այնքան անզօր ես որ պիտի ընկճուիս բաղդին ամենափոքր հարուածէն, և ես հոն պիտի չըլլամ դժբաղդաբար, քեզի ձեռք կարկառելու համար:

Պաշտոն. — Բաղդին յաղթելու համար՝ անոր հարուածոց դէմ ինքզինքը ամրապնդելու է:

Կատտոն. — Քանի որ իմ շանքերս կը խորտակուին քու հոգւոյդ յամառութեան առջև, ու այլ ես չեմ կարող քու ընկերներուդ նենգաւոր հրապոյրներուն և ընթերցմանդ ցաւալի ազդեցութեան դէմ դնել, ինձի ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ՝ ողբալ քու կուրուցիւնդ:

Պաշտոն. — Ապահով եղիր, կատտոն, որ ամեն տեղ և միշտ մաքիս առջև պիտի ունենամ եղբորդ սէրն ու խրատները:

Կատտոն (տեսնելով գիրքը՝ իր ձեռքը կ'առ-

նո՛ւ). — Այո՛, այսօրինակ զրքեր՝ քեզ շուտով մոռցնել պիտի տան ամեն բան (յետ շնորհակցելու վերևագիրը): Վիպասանական և խեղկատակ պատմութիւններ, որոնք շինուած են պարապօրոյները զուարճացնելու և տղայոց միտքը խանգարելու համար: Այս գիրքը կըրնայ քեզի պէս ընել, տարածել իր թիւերը և ճամբորդել ո՛ր որ ուզէ: (Կը նետէ զայն պատուհանէն դուրս):

Պաշտոն (շտապաւ). — Կատտոն, այդ գիրքը իմօ չէ:

Կատտոն. — Որո՞ւ հոգ, թող երթայ իր տէրը գտնէ, ես աշխատելու կ'երթամ. (կը մտնէ իր աշխատանոցը):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Թ Յ Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԱՇՏՈՆ (Պատուհանէն առջև)

Տէ՛ս, ահա գիրքը մէկու մը պիտուն ինկեր է... բազմութիւնը կը խոնի մեր պատուհանին տակ... մատով ցոյց կու տան... նաւաստի մը տարօրինակ շարժումներ կ'ընէ, կատաղած է նա... Երկու հոգի են... մեր տունը կը մտնեն: (Կը վագի կիսաբաց դրան մօտ և ակակց կը դնէ): Կը լսեմ սանդուղէն վեր կ'ելնեն... ահա հասան. ինչ ընեմ... Ժաւանակն է փախչելու... (Կը մտնէ բազմոցին տակ և կը ծածկուի. Անդրէ Մարսէյիէն վերադառնալով ներս կը մտնէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ւ Թ Ե Ր Ո Ր Դ

ԱՆԴՐԷ, ՊԱՇՏՈՆ (Ժածկուած)

Անդրէ (դռնէն, զաւառական լեզուով). — Օ՛, գափթան, առջևի կայմին՝ վերջի առագաս-

տակալ փայտին ծայրը հասայ... պիտի կը-
ռուիմ... էՅ, էՅ, դիմացս ելէք... զածած-
ներ... անապատ դարձեր է, ամենքն ալ ծա-
կերը փխեր են... էՏ, մէկը դուրս ելնէ...
հոս կամըջին վրայ...:

Պաշտոն (ցած ձայնով, ծածկուած տեղեկ). —
Վայ ինձ, եթէ զիս տեսնէ...:

Անդրե. — Արի՛՛ծից արժանի անուն, մէկն ալ
չկայ այս տան մէջ որ հետը խօսիմ:

Պաշտոն. — Ո՛հ, սա ծովու ծեր գայլին նայէ՛:

Անդրե. — Ահ, հոս է աջակողմ, ձախակողմ...
արմատ անիծից... փողը հնչէ, օ՛ն անդր յա-
ռաջ մեծ թմբուկը (իր բռնցիկով կը զարնէ
կոտր սեղանիկ վրայ):

Պաշտոն. — Ի՛նչ ազնի վարմունք, ի՛նչ ախոր-
ժելի կերպեր ընկերութեան մը մէջ ներկայա-
նալու համար... (կատուն կը մտնէ շտա-
պա):

Տ Ե Ս Ի Լ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ԱՆՐԻՔ, ԿԱՍՏՈՆ, ՊԱՆՂՈՍ (ծածկուած), յետոյ
ՔԵՐԿՈՒՄԵՏ ՆԱՍՍՊԵՏԸ

Կատուն. — Ի՛նչ է այս դժոխային աղմուկը:
Անդրե. — Փո՛ւճ կենդանի, շո՛ւտ անձնատուր
եղիր:

Կատուն. — Ո՛վ ես դու, ի՛նչ կ'ուզես. (Նաշա-
պետը ներս կը մտնէ):

Անդրե. — Հերն անթճած... թող նաւապետը
քեզ խնդիրը բացատրէ:

Նաշապետ. — Այո, Անդրէ, դու փութիւն երթալ
և երկաթուղոյ բաժնին մէջ տեղ մը բռնել:

Անդրե. — Կը թռչիմ շուտով, տէր նաւապետ,
(Ժիծաղաշարժ կերպով կը բարեւո ռե կը
մեկնի):

Կատուն. — Կը փափաքէի զիտնալ...:
Նաշապետ. — Հոս գալուս պատճառը այս է,
պարոնիկ, (ցոյց տալով գիրքը): Կը փափա-
քիմ ծանօթանալ այս ծթած զրբին տիրոջ
հետ:

Պաշտոն (գրչիւր դռնու հանելով). — Ծթած
գիրք, ծթած դո՛ւ ես... (Նաշապետը կը
դառնայ յետուս և Պաշտոն կը ծածկուի):

Կատուն. — Ի՛նչպէս, պարոն, այս գիրքը...:
Նաշապետ. — Ասկից անցաւ (ցոյց տալով ըզ-
պատուհանը) և ուղղակի եկաւ զլիտուս վրայ
ինչպէս:

Կատուն. — Ստուգիւ պարոն... հաւատացէ՞ք
որ մեծ ցաւ է ինձ այդ:

Նաշապետ. — Եթէ խոշոր գնդակ մ'եղած ըլ-
լար սա, փնաս բարով, բանս վատ էր:

Կատուն. — Պարոն, յիրաւի, մեծապէս վշտա-
ցած եմ այս դիպուածին վրայ, որուն հա-
մար ձեզմէ ներուճն կը խնդրեմ:

Նաշապետ (ցած). — Ո՛ երկինք, այս երիտա-
սարդին կերպարանքը իմ վրաս ազդեցութիւն
սարդին կերպարանքը իմ վրաս ազդեցութիւն
մը կ'ընէ... այո՛, այո՛... զարմանալի՛ բան,
ինչ նմանութիւն: (բարձր) Բայց լաւ որ,
կ'ըսեմ, թուղթի ծրար մ'է նետուածը և ո՛չ
ուրիշ բան:

Կատուն. — Անով իմ յանցանքս չի թեթեւար,
պարոն, որ անուշադիր գտնուեցայ: Կը նե-
րես ինձի այնպէս չէ՛...:

Նաշապետ (ցած). — Ո՛րչափ կը մտածեմ, այն-
չափ աւելի կը թուի ինձ՝ թէ պիտի ճանչ-
նամ... բայց անոնք երկուք էին... (բարձր)
Այո՛, այո՛, պարոնիկ, քու կերպարանքը ինձ
ախորժելի է, և դու լաւ երիտասարդ մը կ'ե-
րևիս:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Պաշտոն. — Տէս թէ ի՛նչպէս կը կազմուի:
Կատուն. — Ազնիւ էք պարոն, յանհունս շնոր-
հակալ կ'ըլլամ ձեզ:

Նաշապետ (ցած). — Ո՞հ, այս դիմագիծը... այս ձայնը, ո՞չ, պատրանք մ'է: (բարձր) Ա՜ս բարեկամ, ահա՛ քու գիրքդ:

Կաստնե. — Պարոն, ինձ շնորհ մ'ըրած կ'ըլլաք, եթէ զայն պահելու հաճիր:

Նաշապետ. — Շատ լաւ, կ'երգնում պահելու զայս՝ իբրև քու մէկ յիշատակդ:

Պաշրու (չորս կղերով ժածկուած տեղեկ). — Ի՞նչ համարձակութիւն. կը ներէք պարոն, այս գիրքը մերինը չէ:

Նաշապետ. — Ա՛յո ուսկից բուսաւ...

Պաշրու. — Այն անկեան մէջ կը խորհրդածէի ես:

Կաստնե. — Եղբայրս է:

Նաշապետ. (ցած). — Իր եղբայրը... Ո՞հ, չըլլալ թէ... (բարձր) Որդեակք, դուք երկուք նիդ ալ սիրուն եղբայրներ էք:

Պաշրու. — Գիտես, Պարոն Նաւապետ, դեսպան մը ունիս որ շատ սիրուն չէ... այն նաւաստին... Տէր Աստուած, ի՞նչ անճոռնի է...

Նաշապետ. — Բարկութեան մէջ էր, սիրելիս:

Պաշրու. — Նա ստակալի կերպով վախցուց զիս:

Նաշապետ. — Անփորձ հասակ, դուք երկու սիրուն եղբայրներ էք, շատ կը բաղձամ ձեզի բարեկամ ըլլալ:

Պաշրու. — Ադոր դժուարութիւն մը չկայ, և գուցէ կրնայ օգտակար ալ ըլլալ:

Նաշապետ. — Շատ լաւ, ուրեմն, կ'ընդունի՞ր զիս ձեր բարեկամը:

Կաստնե. — Երջանիկ ենք պարոն...

Պաշրու. — Համաձայնութեամբ ընդունելի եղաւ...

Նաշապետ (ձեռքերն ին սեղմելով). — Ուրախ եմ երկու նոր բարեկամներ ունենալուս համար. ի՞նչ է ձեր անունը:

Պաշրու. — Ինքը՛ կաստնե, և ես Պաւղոս:

Նաշապետ. — Իսկ ձեր մականունը:

Կաստնե. — Զայն գիտնալու բաղդը՝ մենք երբէք չենք ունեցեր:

Պաշրու. — Ես ալ մտադիր եմ բոլոր երկիրս շրջել զայն իմանալու համար:

Նաշապետ. — Ո՞րք էք... Խեղճ տղաք:

Պաշրու. — Ա՛յո, բայց հիմայ այնչափ չէ, քանի որ դուք ալ մեր ընտանիքէն եղաք:

Կաստնե. — Պարոն, դուք շատ ազնիւ էք... և ահա իրօք, ինձ քաղցր և գորովալիւր վտտահութիւն մը կը ներշնչէք, ինչպէս թէ հայրս ըլլայիք:

Նաշապետ. — Բայց վերջապէս ձեր ծնողքը:

Կաստնե. — Մեր ծնողքը... Ահաւասիկ պատմութիւնը: Մենք շատ փոքր տղայ էինք...

Մեկնելով չգիտեմ ուսկից, ալէկոծութիւն մը զմեզ Բրիտանիոյ ծովեզեղքը ձգեց: Նաւը բոլորովին ընկղմեցաւ. նաւաստի մը զմեզ մինչև չե ցամաքը հանեց: Ծեր կին մը զմեզ իր քովը առաւ և մայրութիւն ըրաւ մեզի:

Նաշապետ. — Եւ այն բարի կի՞նը:

Պաշրու. — Մեռաւ, և իր հոգին երկինքն է... Կաստնե. — Մահուան ատեն, մեզի փոքր ժառանգութիւն մը թողուց, որ նուտարի մը տրուեցաւ. ա՛ն կը բաւէ բոլոր մեր պիտոյիցը:

Նաշապետ. — Խեղճ տղայք, ձեր պատմութիւնը խորապէս յուզեց սիրտս: Եւ դիպուածը կը բերէ որ գիրք մը գլխուս վրայ կ'ինկնայ, կը վազեմ և կը գտնեմ զիս ձեզի պէս երկու ազնիւ բարեկամներու մօտ...

Նաշապետ. — Եւ ինչ հոս բերաւ:

Պաշրու. — Այո, այդ ստոյգ է...:

Նաշապետ. — Գուք իրարու հետ սիրով միացեալ երկու եղբայրներ էք, այնպէս չէ:

Պաշրու. — Երբեմն իրարու հետ կը հակաճանապարհուր:

Կաստնե. — ձերդ վիճաբանութեան մը հետեանք էր, որ դժկամակ վայրկենի մը մէջ առի այդ գիրքը և պատուհանէն դուրս նետեցի:

Նաշապետ. — Ձեմ ըմբռներ գայդ, ի սէր Աստու-
ծոյ... չէի ուզեր որ բնաւ վէճ ըլլար ձեր մէջ:
Պաշտոն. — ձիւդ իմ ալ ուզածս, ահա ուղիղ
խօսքը:

Կաստռն. — Մեր վիճաբանութեան դատաւոր
կ'ընտրեմ զձեզ: Պաւղոս և ես, երջանիկ ենք
ի միասին: Ես կ'աշխատիմ և հետամուտ եմ
նպատակի մը հաննելու... (նաշապետը մերք
ընդ մերք նաշանուշրեան ևշան կոչ տայ):
Նոյնպէս Պաւղոս ալ կրնայ իր խելքովն ինձ
մամնիլ: Բայց ահա ճամբորդելու, աշխարհք
չըջելու փափաքը վառեցաւ յանկարծ իր սըր-
տին մէջ, որով կ'ուզէ թողուլ զիս իր եղբայ-
րը: Ես բոլոր ուժովս կ'ընդդիմանամ իրեն
այդ անձնակամ մտածութեանը:

Նաշապետ. — Ի՞նչ գործ ընտրած ես, Կաստռն:
Կաստռն. — Փորագրութեան վրայ կ'աշխատիմ:
Նաշապետ. — Իսկ դ՞ու Պաւղոս:
Պաշտոն. — Ես դբաղում մը չունիմ... փորա-
գրիչ ալ չեմ ուզեր ըլլալ:

Նաշապետ. — Զարմանք, մարդոս ձեռքեր ունի
որոնք աշխատելու համար են:
Պաշտոն. — Բայց ոտքեր ալ ունի, որոնք շըր-
ջելու համար են:

Նաշապետ. — Դու, ուրեմն, շըջի՛ւ կ'ուզես...:
Պաշտոն. — Այո՛... Ձեր արուեստն ի՞նչ է, պարոն:
Նաշապետ. — Ես, սիրելիս, Նաւապետ եմ,
հրամանատար ժան-Պարի:

Պաշտոն. — Գեղեցիկ վիճակ:
Նաշապետ. — Աշխարհ ամեն շըջեր եմ. երկրիս
վրայ չկայ ամենափոքր անկիւն մ'ալ ուր զիս
ճանչցող չըլլայ, և ես քեզի կ'ըսեմ, որ բո-
լոր իմ ճամբորդութեանցս մէջ՝ բնաւ հանդի-
պում մը չունեցայ որ զիս այնչափ ուրա-
խացնէր ինչպէս այսօր:

Կաստռն. — Ծնորակալ եմ, պարոն:
Նաշապետ (Պաշտոնի ուղղելով խօսքը). — Ե-

եթէ իմ պատանեկութեանս մէջ Կաստռնի պէս
եղբայր մը ունեցած ըլլայի, հաւատն, որ
սակելի խաղաղ կեանքը կ'ընտրէի և իրեն հետ
կը մնայի:

Պաշտոն. — Այն վիճակին մէջ կ'ուզէի տեսնել
զձեզ, բնաւ իսկ տեղափոխութիւն մը չընելով:
Ես Հաւրն անգամ չեմ գնացեր... տեսած
չեմ ծովը: (Յանձնակատար մը ներս կը
մտնէ):

Յանձնակատար (ձեռքը բռնող մը). — Հո՞ս է
պարոն Պաւղոսը:

Պաշտոն. — Ահաւասիկ եմ (բռնողը կ'առնու,
Նաշապետի և կ'ըսէ) Ձեր հրամանովը (կը
կարդայ):

Նաշապետ (Կաստռնի նայած). — Կաստռն,
քանի որ կ'ուզէ, թող զինքը որ մեկնի, թող
զրկանք և նեղութիւն կրէ ու դառն փորձա-
նութիւնը իրեն խրատ ըլլայ:

Պաշտոն. — Եղբայր, Բարիգո՛ւ մէկ վաճառա-
տունը ինձի կը յանձնարարէ Հաւրի մէջ իր
ունեցած գործոց հոգատարութիւնը:

Յանձնակատար. — Պարոն, պատասխան մը
ունի՞ք:

Պաշտոն. — Կ'ըսես որ ինքը անձամբ պիտի գայ
պատասխանելու. (Յանձնակատարը կը մեկ-
նի):

Կաստռն. — Ի՛նչ, Պաւղոս, կը խորհիս իրօք
այսքան փութով զիս թողուլ:

Պաշտոն. — Այսօր իսկ... ո՞հ, ճամբորդել,
ճամբորդել, իմ սրտիս միակ իղձը, կեանքիս
երազը:

Նաշապետ. — Երազ մը որ շատ շուտ պիտի
վերջանայ, բարեկամ: Կաստռն, իրեն պէս
ըրէ, առանց ցաւելու թող որ մեկնի: Միայն
Քերկովէյ Նաւապետը մի մտնար: Գարձեալ
զիրար պիտի տեսնենք. և դու Պաւղոս, քեզ
մնաս բարով չեմ ըսեր, ալլ ցտտութիւն. և

այն՝ քու կարծածէդ շուտ պիտի ըլլայ: (Երկու տղայաց ձեռքերն կ'առնուէր և սրտաշարժ ձայնով մը) Մնաք բարով... բարով մնաք: (կը մեկնէ):

ՏԵՍԻԼ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Պաշտու, Կաստուն

Կաստուն. — Ուրեմն բոլորովը՞ն որոշած ես, Պաշտու:

Պաշտու. — Բոլորովին որոշած, Կաստուն... այո՛, շուտով յանձնարարութիւններդ ըրէ ինձ:

Կաստուն. — Է՛հ, քանի որ կ'ուզես, մեկնէ՛... իմ իղձերս ամեն տեղ քեզ պիտի ընկերանան... Պէտք չկայ որ յանձնեմ քեզի պատուոյ և ուղղութեան օրէնքին միշտ հաւատարիմ գտնուիլ:

Պաշտու. — Ապահով եղիր անոնց նկատմամբ:

Կաստուն. — Այո՛, խոհեմութիւնը ձեռքէ մի՛ թողուր, աչքերդ ստէպ Երկինք վերցուր և յիշէ՛ եղբայրդ: (կու տայ իրեն թղթապանակ մը) Ա՛ռ, ահա մեր խնայած դրամը: Ատոնք բուսական պիտի ըլլան քու պէտքերուդ, բայց ոչ հաճոյիցդ: Երբեմն կարօտեալներուն ալ մասն հանէ (կը սեղմէ տղոր ձեռքերը):

Պաշտու. — Մնաս բարով եղբայր, մնաս բարով... (Կաստուն կը բողոք տղոր ձեռքը և կ'ինկնայ թաղմոցին վրայ, իսկ Պաշտու իր աչքերը սրբելով դուրս կ'իջնէ):

ՏԵՍԻԼ ՄԵՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Կաստուն

(Ձեռքերը գլխուն դրած՝ կը կենայ քանի մը մանկերկրորդ ընկղմնայ ցաւոց մէջ. սրբնայ

կը ձեւացնէ, կ'իջնէ, աչքերը կը շրջէ ասիսակն): Աստուած իմ, մեկնեցաւ... և ես միշտակ մնացի...: (դուրս կ'իջնէ և կը մտնէ իր գործաճոցը և վարագոյրը կ'իջնէ):

Վերջ Առաջին Արարուածին

Բ. Ա. Բ. Ա. Բ. Ա. Ծ

ՃԱՄԲՈՐՎՈՒԹԻՒՆԸ

Տխրի կեդրոնական պակտիր. — Ծառայու-
րեան սրահ մը. — Կողմնակի դռներ՝ որոնք
այլևայլ սեղանատակց կը տանին: Մէջտեղ սե-
ղան մը՝ որուն վրայ պնակներ, շիշեր, և սա-
կաւ մը՝ խոտրեղեններով լի:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

ԲՈՆԱՐԿԵՆ՝ ԵՆՈՅ ՊԵՏՐՈՍ

Բոնարդէն (կանչելով). — Պետրոս... Պետրոս...
ո՛վ Աստուած. այս ծառան ինչ դանդաղ է,
և այսօր ալ այնչափ գործ ունինք, (կանչելով)
Պետրոս... (Պետրոս կը մտնէ, շատ մը պը-
նակներ բերելով):

Պետրոս. — Ահաւասիկ եմ Պ. Բոնարդէն:
Բոնարդէն. — Ո՛ւր էիր մինչև հիմայ. չէ՞ս գի-
տեր որ այսօր շատ է գործերնիս... երբէք
այսչափ մարդ տեսած էր Կեդրոնական Պաև-
րոկը:

Պետրոս. — Այս նաւաստիներն ալ միշտ բան
մը ուզելու ետե՛ք են:

Բոնարդէն. — Շո՛ւտ տղաս. սպայից համար օ-
շարակներ, խմորեղէններ. նաւաստեաց հա-
մար ալ փոնչեր:

Պետրոս. — Հրամանդ կատարեցի արդէն Պ.
Բոնարդէն:

Բոնարդէն. — Ա՛հ, ապրիս տղաս. ճիշդ ժա-
մանակին եկար քաղաքս՝ քիչ մը ինձի օգնե-
լու համար:

Պետրոս. — Շիտակը, աղօթք ըրէ որ պարոն
Քերկուէյ ինձի մեկնելու հրամանագիր չտու-
աւ:

Բոնարդէն. — Հիմայ ո՞ր կողմը պիտի երթաս:
Պետրոս. — Դէպ ի Բարիգ: Նաւապետը զոր եր-
կար ժամանակէ ի վեր կը ճանչնամ, զիս հե-
տը բերաւ Հաւրէն և կը զրկէ Բարիգ՝ երի-
տասարդ փորագրիչի մը քով ծառայութեան,
զոր կը տեսնուի թէ շատ կը սիրէ:

Բոնարդէն. — Քերկուէյ նաւապետը ազնիւ մարդ
մ'է:

Պետրոս. — Անոր համար՝ ինքզինքս կրակն ալ
կը ձգեմ... (աղմուկ կը լսուի): Տէ՛ս քովի
սրահին մէջ եղող հիւրերը դեռ չեն լնացած:

Բոնարդէն. — Եթէ չտեսնուին, սակայն ձայ-
ներնին կը լսուի:

Պետրոս. — Հակառակ անոր որ անոնք առա-
ւօտէն ի վեր սեղանի վրայ են, մինչև հիմայ
դեռ ժամանակ չունեցան ճաշելու:

Բոնարդէն. — Ես վստահութիւն չունիմ այդ
մարդոց վրայ:

Պետրոս. — Ամեն տեղ կերուխումի հետ էին,
և ոչ մէկ տեղ իրենց պարտքերը կը վճարէին:

Բոնարդէն. — Խ՛նչ, ստո՞յգ կ'ըսես:

Պետրոս. — Այն աստիճանի որ Թորուիլ քաղա-
քին պանդոկապետը, ուր կը գտնուէին այս
մարդիկը, գանգատ յայտնէր է, շատ մը ար-
ծաթեղինաց գողութեան նկատմամբ. և ոս-
տիկանութիւնն ալ կը հսկէ անոնց վրայ:
(Կողմնակի մեծ աղմուկ կը լսուի): Կը լսե՛ս
գոս ու գոչումը. խորհուրդ կու տամ քեզի
չվստահիլ այդ մարդոց վրայ:

Բոնարդէն. — Ո՛հ, ահա կը փութամ անոնց
հաշիւը տեսնելու. (Կիշտաւ կես գիւնով ներս
կը մտնէ, ոտիցը վրայ երկրաբալ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Գ

Տոյներն, ԿԻՒՍՍԱՒ

Կիւտաւ. — Լաւ խորտիկէ մը վերջը, սուրճը...

Բոնարդիէն. — Սուրճը տրուեցաւ...

Կիւտաւ. — Սուրճէն վերջը, փոնջ և պապիրոսներ:

Բոնարդիէն. — Լաւ, շատ աղէկ:

Կիւտաւ. — Բնաիր խոհանոց, լաւ գինեւուն, սուրճ, օդի և ծուխ... երեակայութեան շըրջմովի փայլուն հուրը... և ահա կեանքը... ծօ՛ փոնջ և պապիրոսներ:

Պետրոս (նեղսիրտ օւայնով). — Ահաւասիկ, ահաւասիկ... կը տրուի, (միևնչև աշտ տեսարանի վերջը ինքը սեղանի սպասները շրտկելու, կարգի դնելու կը զրարի):

Բոնարդիէն. — Է՛ պարոն... այդ կեանքը ոսկիները կը շողացնէ:

Կիւտաւ. — Ա՛հ, դու ես, դուն... պարոն կապելապետ:

Բոնարդիէն (զայրացած). — Կապելապետ... խելքդ գլուխդ ժողվէ. ես, տէրն եմ կեդրոնական Պանոսկին որ գաւառիս մէջ ամենէն փառաւորն է:

Կիւտաւ. — Կ'ուրախացիմ քեզ սիրելիս...

Բոնարդիէն. — Սիրելի՞դ...

Կիւտաւ. — Ներեցէք որ զոհութիւնս յայտնեմ, երկուան և այսօրուան ճաշին համար... հոն ստուգիւ էր... (նիւզ մատերը թերանը կը տանի իր գոնուրիները բացատրելու համար):

Բոնարդիէն. — Կ'երևի հիացեր ես:

Կիւտաւ. — Հիացեր եմ, հիացել:

Բոնարդիէն. — Հարկ է ուրեմն դրամ ալ հնչեցընել:

Կիւտաւ (անոր փորին դպչելով). — Խեղկա-

տակ, անցիր... չեմ սիրեր բառախաղեր ու յանգեր:

Բոնարդիէն. — Հիմայ հաշիւնիդ պիտի տեսնեմ և գումարը ձեզի պիտի բերուի:

Կիւտաւ. — Պապիրոսներն ու փոնջն ալ վրան աւելցուր. ծօ՛, փոնջը, պապիրոսներն:

Պետրոս. — Ահա հիմայ կու գայ: (սա՛ շիջը կը պատրաստէ: Կիւտաւ դուրս կ'ելլէ քիչն տակէն երգելով):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ԲՈՆԱՐԴԻԷՆ և ՊԵՏՐՈՍ (ցոյց տալով զԿիւտաւ).

Պետրոս. — Ի՛նչ խարդախ մարդու կերպարանք ունի... խումբին գլուխն է:

Բոնարդիէն. — Ո՛ւշ դիր Պետրոս... վերջ տանք ասոնց ուզածներուն:

Պետրոս. — Մէջերնին մէկը կայ, ամենէն աւելի երիտասարդ... զոր պէտք չէ միւսներուն հետ խառնել: Անիկայ իր ընկերաց քով՝ աւելի քաղցրաբարոյ և աւելի պատուաւոր է: Հաւրէն ասդին՝ կարծես նաւապետը՝ մասնաւոր կերպով կը հսկէ այդ երիտասարդին վրայ: Բոնարդիէն. — Նաւապետը շատ բարեօրիտ մէկն է... Փոյթ չէ Պետրոս, գնա՛, տուր անոնց ինչ որ ուզեն և ինծի թող անոնց գործը կարգարել:

Պետրոս. — Կ'երթամ պարոն Բոնարդիէն (դուրս կ'ելլէ Կիւտաւի ինչո՞ք դնէն):

ՏԵՍԻԼ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԲՈՆԱՐԿԵՆ (քարետախտակ մը կ'առնու և կը հարշ) յետոյ ԱՆՎԻՆ

Բռնարդեն. — Հը՛, հը՛, հը՛. այս հաշիւը ծանրի պիտի նստի. սէ՛, եթէ գիտնայի՛, բայց մէկ մը որ ապառիկ կ'ըլլուի այս քոտակ մարդոց, ուտելու, խմելու վերջը չի գար... ո՛չ, ալ չկայ, կանխիկ վճարմամբ միայն կու տամ... ճաշել և պառկիլ չորս հոգւոյ համար... վաթսունըհինգ ֆրանգ և 45 սանթիմ. քոտսունը վեց ֆրանգ և 30 սանթիմ ևս... գումարը հարիւր տասնումէկ ֆրանգ և եօթանասունըհինգ սանթիմ: (Անդրէ կը մտնէ):

Անդրէ. — Ծօ՛, ծօ տղայ, է՛յ, այ անպիտան, շուքի պէս աներևութացեր է:

Բռնարդեն. — Ի՞նչ կը հրամայէ մարտիրոսցին:

Անդրէ. — Է՛հ ի՛նչ պիտի ըլլայ. օղի.

Բռնարդեն. — Անմիջապէս կը զրկեմ:

Անդրէ. — Է՛յ, շուտ ուրեմն, հերն անիծուի... Լեփ լեցուն թող ըլլայ. (դուրս կ'երկնէ):

Բռնարդեն. — Է՛հ, Պետրոս... Ի՞նչ կ'ընէ այն երիտասարդ մարդոց հետ (Պետրոս կը մտնէ), է՛յ, փութիմ բարեկամ...:

ՏԵՍԻԼ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԲՈՆԱՐԿԵՆ, ՊԵՏՐՈՍ, յետոյ ՊԱՒՂՈՍ

Պետրոս (սեղանի սևօրնէր թերեղով): — Եթէ լսելու ըլլայի՛ր սա անառակներուն ըսածները... յիրաւի ճակատէս քրտինք իջաւ, մազերս անկուեցան:

Բռնարդեն. — Ահա պատրաստ է իրենց հաշիւ

ւը... Ժան-Պարի նաւաստիներն օղի կ'ուզեն, կոկորդը կճոզ տեսակէն տուր անոնց:

Պետրոս. — Ապահով եղիր անկից կը տանիմ:

Բռնարդեն. — Ես պարտէզ կ'իջնեմ, շրջան մ'ընելու: (Բռնարդեն դուրս կ'երկնէ մէկ կողմէն, նոյն ատեն Պաշտոն դիմացի կողմէն առաջ կու գայ, յամրաքայլ և գլխակոբ):

Պետրոս (ցած). — Ի՛նչ տխուր կերպարանք ունի սա խեղճ երիտասարդը, կը զթամ վրան... շատ կը բաղձամ հետը խօսելու... սակայն սիրտ չեմ ընէր... (ծօ՛, ծօ՛, աղաղակներ կը շտռիկն) Եկայ... եկայ (դուրս կ'երկնէ ուտելիքներ առած):

ՏԵՍԻԼ ՎԵՏԵՐՈՐԴ

ՊԱՒՂՈՍ միևնակ

Ո՛հ, Աստուած իմ, չեմ համարձակիր մտաբերել այն քիչ օրերն զորս անցուցի Բարիզէն մեկնելէս ի վեր: Այս մտածութիւնը զիս ամօթահար կ'ընէ: Ի՛նչ կոյր յամառութեամբ այդպիսի անձանց ընկեր եղայ... Այս կիւստաւը և իր երկու արբանեակներն՝ կատարեալ սինկորներ են: Իրենց համար չկայ նուիրական բան մը, և կը վախեմ թէ և ոչ իսկ գոչութենէ պիտի խորշին: Եղբայրս իրաւունք ունէր... Ո՛հ, կաստոն, եթէ ես եղբայրական սրտիդ և խրատուցդ ունկն դրած ըլլայի, պիտի չստիպուէի հիմայ դառն կերպով ողբալ՝ այսպիսի անօրէն ընկերներու հետ մասնակցիլս, որոնց ընթացքը և կեանքը ամեն պատուաբեր զգացմանց հակառակ կ'երևի: Այս ճամբայէն ազատելու համար ստիպուեցայ դիմել եղբօրս բարի սրտին և գորովալիւր բանկամութեանը: Նամակս երէկ իրեն ձեռքը

հասաւ... պիտի զրկէ՞ արդեօք խնդրած գու-
մարս: Այսօր կը սպասեմ, և եթէ այս վերջին
գոհողութիւնն ալ ընէ ինծի համար, կ'ազա-
տիմ ասոնցմէ, կը մեկնիմ, Բարիզ կը դառ-
նամ և եղբօրս հետ երջանութիւն կը վայե-
լեմ... Այո՛, այսչափ ճամբորդութիւն բա՛ւ է
ինձ... Ահա ընկերքս... Չեն գիտեր թէ ինչ
նողկանք կ'ազգեն ինձ: (Պաշտոս կ'իկնկնայ
արտաի մը վրայ և սեղանի մը կը կռքնի,
երբ կ'իշատու, Վիկտոր և Ֆրանսուա եր-
գերով ներս կը մտնեն):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Թ Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ՊԱՆՂՈՍ, ԿԻՒՍՏԱԻ, ՎԻԿՏՈՐ և ՖՐԱՆՍՈՒԱ

Կիշտուաւ. — Ուրեմն Պաւղոս, հեռո՛ւ կը կենաս
մեզմէ, միայնութիւն կը փնտոես...:

Վիկտոր. — Նա՛ մեր ներկայ կացութեան վրայ
կը խորհի:

Ֆրանսուա. — Կացութիւնը լաւ չէ՛... Իցի՛ւ
թէ ասկից հեռանայի:

Կիշտուաւ. — Այո՛, խնդիրը ծանր է:

Ֆրանսուա. — Շատ ծանր:

Վիկտոր. — Է՛հ, դուք ալ ամենափոքր դժուա-
րութեանց առջև կը լքանիք: Կը յիշէ՞ք որ
Թրուիլի մէջ մեր ճարտարութիւնը մեզի նը-
պաստեց և հոս ալ, ինչպէս ուրիշ տեղեր, կա-
րող ենք պարագայից համեմատ վարուիլ-
կարել անցնիլ արգելքներն և վարպետութեամբ
դէպի Տիւնքէրք ձգել զմեզ:

Կիշտուաւ. — Այս ամենը լաւ է... Բայց դիւ-
րին չէ օձաձուկի մը պէս սահիլ՝ այս խորա-
մանկ պարոն Բոնարդէնին ձեռքէն... Եւ դու՛
Պաւղոս, ի՞նչ կ'ըսես ասոր...:

Պաշտոս. — Ես բան մը չեմ ըսեր, բայց մտա-
ծութիւնս շատ է:

Կիշտուաւ. — Ըսէ՛ ուրեմն ի՞նչ կը մտածես:

Վիկտոր. — Եւ սակայն պէտք է ասկից ազա-
տելու միջոցին վրայ խորհիլ:

Ֆրանսուա. — Բացէ՛ ի բաց կ'ըսեմ որ, իրաւը-
նէ, ես ալ կ'ուզէի ասկից հեռանալ, թէպէտ
կեանքը հոս լաւ է և անուշեղէններն ալ սքան-
չելի են... (տրս կողմը կը դիտէ, սեղանին
վրայէն ականջդէն մը կ'աւնու և զրպանը կը
դնէ):

Կիշտուաւ. — Հաւրի մէջ Պաւղոսի թղթապա-
նակը լեցուն ըլլալով՝ բաւեց մեր ծախքը գո-
ցելու, Թրուիլի մէջ յաջողեցանք փախուստ
տալ, բայց հոս պէտք է որ ամեն հնարագիւտ
արուեստ ի գործ դնենք: Ամեն բանէ առաջ
հարկ է գիտնալ թէ ինչ վիճակի մէջ է մեր
մեկմուտքը: Պաւղոս գանձապետնիս է, կրնա՞յ
ձեզի իմացնել մեր դրամական վիճակը:

Ֆրանսուա. — Իրաւցնէ ի՞նչ վիճակի մէջ է
դրամարկդը:

Պաշտոս. — Գիտէք որ արդէն երկար ժամանա-
կէ հետէ արկղը դատարկ է, և որովհետեւ պաշ-
տօնը կ'ոչնչանայ, հրաժարականս կու տամ,
և ձեր ընկերութեան հետ ունեցած ո՛ւ և է
դաշնադրութիւն կը խզեմ:

Կիշտուաւ. — Գու լաւ գիտես, Պաւղոս, որ երբ
յանձն առիր պաշտօնդ, պատասխանատու-
թիւն մը ստանձնեցիր, որով չես կրնար հի-
մայ վայրկենական քմահաճոյքով մը անկէ
ետ կենալ: Ընկերութեան գանձուն պահողը
դու ես, քեզ կ'ինկնայ բոլոր մեր ծախքերուն
հաշիւը տալ: Ուստի քեզի կը թողունք վճա-
րել այն թեթեւ պարտքը որը ըրինք այս կե-
դրոնական Պանդոկիս մէջ:

Վիկտոր. — Ճիշդն այդ է, և մենք կը կծկենք...:

Կիշտուաւ. — Կեցէ՛ք. պէտք է որ նախ հաշիւ-
ները կարգի դրուին: Երբ մեր գանձապետը
կը վերջացնէ իր գործը պարոն Բոնարդէն-

նին հետ, այն տեսն ընկերութիւնն ալ իր հաշիւները կը տեսնէ ու կը ցրուի:
Պաշտու. — Անիրաւենք...:
Ֆրանսուզա. — Էյ, առանց ծանր խօսքերու, ապա թէ ոչ... (սպասեալսն ձեռով):
Կիւստաւ (ետ բռնելով Ֆրանսուզի յւեր). — Էյ, ինչ կ'ըլլաք... (Պետրոս կը մտնէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ո Ի Թ Ե Ր ՈՐ Դ

Նոյները. ՊԵՏՐՈՍ, յետոյ ԲՈՆԱՎԵՆՏ

Պետրոս. — Ո՛հ, ամենքդ ալ հո՞ս էք:
Կիւստաւ. — Ահա կը տեսնես...:
Պետրոս (ցոյց տալով փոքր և ծիծաղելով). — Եւ փորեմքիդ կուշտ... քիչ մ'ալ գուարթ...:
Վիկտոր. — Այո՛, երջանիկ ենք...:
Ֆրանսուզա. — Բան մ'ալ սպասեալին համար հանելու է: (Բոնարդիկն, շատ մը պնակներ առած ներս կը մտնէ, և Պետրոս կը փոշրայ զանոնք ձեռքէն առնոյ):
Բոնարդիկն. — Վաշ, ուրեմն յաճախողներս լմնցուցեր են իրենց ճաշը:
Կիւստաւ. — Այո՛, յարգելի պանդոկապետ:
Բոնարդիկն (Պետրոսին դառնալով որ դռնը կ'իջնէ). — Պետրոս գնա՛, տես թէ նաւաստիներն բանի մը պէտք ունին, յետոյ այս պարոններուն սեղանը կը վերցնես: Ուրեմն տըղաք, հիմայ պէտք է հաշիւնիդ մաքրէք:
Կիւստաւ. — Մեր հաշիւը՝ յարգելի պարոն, մեզի նախատինք ընելու համար է:
Բոնարդիկն. — Ո՛չ. այլ պարզապէս պարտքերնիդ վճարելու համար, սիրելի պարոնայք:
Կիւստաւ. — Լաւ ուրեմն, քիչ յետոյ պիտի վճարուի ձեզ:
Բոնարդիկն. — Խնդրեմ փութով վճարեցէ՛ք, ազնիւ պարոններս:

Վիկտոր. — Մենք՝ դեռ երկու կամ երեք օր հոս կը մնանք ձեր մօտ:
Ֆրանսուզա. — Հոս խոհանոցը սքանչելի է, գինին ազնիւ, դուք համակրելի անձնատրութիւն մ'էք... շատ հանգիստ ենք հոս:
Բոնարդիկն. — Անկարելի է: Ես այլ ևս չեմ կրնար զձեզ հոս պահել: Բոլոր պանդոկը բռնուած է:
Կիւստաւ. — Անիծած, լաւ ուրեմն, մեր ալ ուզածը այդ է, վճարել... մեր հաշիւը:
Բոնարդիկն (հաշուեցուցակը տալով). — Ահա, աչք մը տուէք:
Կիւստաւ (առնելով զայն). — Տեսնենք անգամ մը թէ պահանջը չափազանց չէ՞:
Բոնարդիկն. — Վերջին ծայր ճշդութիւն պահուած է հոն:
Վիկտոր և **Ֆրանսուզա** (Կիւստաւի մօտենալով). — Գումար:
Կիւստաւ (յետ ընթեւելոյ). — Շատ ճիշդ, սիրելի պարոն Բոնարդէն:
Բոնարդիկն. — Այնպէս չէ՞:
Վիկտոր և **Ֆրանսուզա.** — Գումարը, գումարը:
Կիւստաւ. — Պարոն Բոնարդէն խիտտ պատուաւոր մարդ է:
Վիկտոր և **Ֆրանսուզա.** — Գումարը, գումարը, գումարը:
Կիւստաւ. — Չնչին բան մը, սիրելի բարեկամներ... 111 ֆրանք և 75 սանթիմ:
Բոնարդիկն. — Յուսամ թէ կարող էք վճարել զայդ:
Վիկտոր. — Կարող ենք... ինչ, կը կասկածիս...:
Ֆրանսուզա. — Այո՛, այո՛ ան... կարող ենք, ինչըսել է:
Բոնարդիկն. — Թէ այդպէս, վայրկեան մը աչք տամ խոհանոցին և դառնամ: (դռնը կ'իջնէ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԱՌՂՈՍ, ԿԻՒՍՏԱՒ, ՎԻԿՏՈՐ և ՖՐԱՆՍՈՒԱ

Կիւտաւ. — Հարիւր տասնութէկ ֆրանք, եօթնասունըսինգ սանթիմ:... է՛ն, դուք ի՛նչ կ'ըսէք...:

Վիկտոր. — Քիչ մը մտածել կ'ու տայ:

Ֆրանսուա. — Ի՛նչ սարսափելի թիւ՝ 111 ֆրանգ:

Կիւտաւ. — Եօթնասունըսինգ սանթիմ: Պաշտոն (ցած). — Ո՛Տ էր իմ, ինչ պիտի ըլլամ ես, եթէ եղբայրս ինձ օգնութեան չհասնի...:

Կիւտաւ. — Է՛, ուրեմն Պաւղոս, այս գումարը... դու ի՛նչ կ'ըսես:

Պաշտոն (ազնուահիւս ցաւաւար մը). — Այս գումարը ձեր նախատանաց ցոյցն է, որ ձեր երեսը կը զարնուի: Առանց դրամի, և յոյս ալ չունենալով զայն տեղէ մը ձեռք բերել՝ բայց եթէ անուանարկ միջոցով, կը համարձակիք այսպիսի զեղխութեանց և շռայլութեանց ենթարկուիլ: Հարէն մինչև Տիբե,՝ ճամբուն մէջ, ամեն տեղ ձեր անամօթ խաբէբայութեան հետքերը թողուցիք: Ես իմ ապշութեամբս ձեր քայլերուն հետեւելով՝ ամօթալի շղթայով մը կաշկանդուած կը գտնեմ զիս: Թէպէտ քիչ մը ուշ, սակայն կը տեսնեմ զահալէժժը, ուր կ'ուզէք տանիլ ձգել զիս: Երջանիկ եմ տակաւին որ խորխորատին զառիվայրին վրայ աչքերս կը բացուին. ես կ'ուրանամ զձեզ, չեմ ճանչնար զձեզ: Հեռացէք ինձմէ, դուք գողեր էք և ես պատուաւոր մարդ...: Շնորհակալ եմ, Աստուած իմ, որ իմ սրտիս մէջ միշտ կենդանի պահեցիր պատուոյ և ուղղութեան զգացումները:

Կիւտաւ. — Նորօրինակ և սքանչելի բան, մեզի համարտո՛ն ըլլալէ և բոլոր մեր հաճոյից մասնակից ըլլալէ ետքը, հիմայ անոր հետեանքներուն ենթակայ չըլլալու համար՝ պարտնը իմաստասիրական վերարկուով կը ծածկուի, և կ'ուզէ մեզի բարոյական վարձապետութիւն քարոզել... ա՛ն, ա՛ն:

Վիկտոր. — Շատ խեղացի է, այս պարտնը... Ֆրանսուա. — Ես այսպէս կը դատեմ, թողու զինքը երաշխաւոր պարտոց և փութով հեռանալ ասկից:

Կիւտաւ. — Պաւղոս, մենք երեքնիս խորհուրդ մը պիտի ընենք թէ ինչ ճամբայ բռնելու ենք այս ծանր պարագաներուն մէջ, յետոյ կ'իտայո՞սք քեզի մեր որոշումը: (ցած ձայնով, իր ընկերներուն դարձած) Եւ մենք բարեկամք, միջոց մը փնտռենք զմեզ ազատելու արագ փախտեամբ մը այս կատաղի կապելապետին ձեռքէն (դուրս կ'երևնն րոյելով զՊաշտոն ընկրմեալ տխուր մտածոչքեանց մէջ, կըրկենելով փռնը, ծռալը, գիւնիկ և այլն):

Տ Ե Ս Ի Լ Տ Ա Ս Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԱՌՂՈՍ, յետոյ ԲՈՆԱՐԿԷՆ

Պաշտոն. — Ո՛հ, թշուառականներ... կ'երթան խորհուրդ կազմելու, փախտեան հնարք մը գտնելու որ մի միայն կրնայ զիրենք ամօթալի կալանաւորութենէ մը ազատել: (Բռնարդիկ կը մտնէ, կարծելով հոն գտնել երիտասարդները):

Բռնարդիկ. — Ա՛հ, վերջապէս եկայ... ի՛նչ, թու՞նք ձեր փախելը են... բայց ա՛հ անոնց խուճեմէն մէկը... է՛յ, ուր են քու բարեկամներդ...:

Պաշտոն. — Ի՞մ բարեկամներս... ես՝ բարեկամ
 չունիմ, պարոն:
 Բռնարդեկ. — Քու ընկերակիցներդ՝ որոնց հետ
 ծախսեր ըրիր:
 Պաշտոն. — Մի շփոթեր զիս անոնց հետ... ես
 զանոնք չեմ ճանչնար:
 Բռնարդեկ. — Ի՞նչպէս, դու զանոնք չե՞ս ճանչ-
 նար... սակայն դու ալ ծախքին մէջ քու մասդ
 ունեցար:
 Պաշտոն. — Կ'իմացնեմ քեզ, պարոն, որ թէ-
 պէտև անոնց ընկերութեան մէջ գտնուեր եմ,
 բայց այլ ևս անոնց հետ գործ չունիմ:
 Բռնարդեկ. — Այդ իմ գիտնալու բանս չէ:
 Ուրիշ ընելիք չունիմ, կամ այն է որ կը վճա-
 րուի ինձ, ինչ որ հոս ծախսեր եղան, և կամ
 ոստիկանութեան լուր կու տամ:
 Պաշտոն (ցած). — Ո՞հ, Աստուած իմ, այսպիսի
 փորձանքի մ'ալ պիտի հանդիպէի... ա՛խ, ե-
 թէ կ'աստոն իմանար... խեղճ եղբայրս... ան-
 տարակոյս ցաւէն կը մեռնէր. (շարձր) Պա-
 րոն...
 Բռնարդեկ. — Ստակը կ'ուզեմ:
 Պաշտոն (աղաչաւոր կերպով). — Պարոն, եթէ
 չնորհ ընես սպասել քիչ մը... եղբայրս...
 Բռնարդեկ. — Քառորդ մ'ալ չեմ սպասեր և
 ո՛չ իսկ վայրկեան մը:
 Պաշտոն. — Բայց վերջապէս կրնաս վստահու-
 թիւն ունենալ վրաս...
 Բռնարդեկ. — Քո՛ւ վրադ վստահութիւն... գե-
 ղեցիկ երաշխաւորութիւն. եթէ այն դրամն է
 զոր վճարեցիք ուսկից դուք անցաք, այլ ևս
 չեմ գարմանար որ ոստիկանութիւնը կը հսկէ
 ձեր վրայ:
 Պաշտոն. — Պարոն, ի՞նձ կ'ուղղես այդ խօսքերը:
 Բռնարդեկ. — Այս յայտնի է որ իմ կտակիս
 համար չէ:
 Պաշտոն. — Պարոն, ես բնաւ իսկ գործ ունե-

ցած չեմ ոստիկանութեան հետ, և երբէք պի-
 տի չունենամ:
 Բռնարդեկ. — Կրնաս գայն Պետրոսէն տեղե-
 կանալ. (այս վայրկեան Պետրոս և ներս կը
 մտնէ և միւս կողմէն ֆերկոյեյ նաւապետը):

Տ Ե Ս Ի Լ Մ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Նոյները, ՊԵՏՐՈՍ և ՆԱԽՊԵՏԸ

Պետրոս. — Պարոն Բոնարդէն, պարտիզին մէջ
 վեց սեղանի սպասք կը պակսին, և յետոյ
 մէկ քանի խօսք ականջիս դիպաւ, որ կար-
 ծեմ մեր խումբը յարմար վայրկեանի կը սպա-
 սէ, որպէս զի փախչի երթայ:
 Պաշտոն. — Ո՛վ թշուառութեանս, Տէր իմ, կոր-
 սուած եմ (կ'իկնկնայ արտի մը վրայ), ընկրդ-
 մուած իր ցաւոց մէջ):
 Բռնարդեկ. — Պէտրոս, փութա՛ ոստիկանու-
 թեան երթալ և ես հոս կը կենամ հսկելու
 անոնց վրայ:
 Պետրոս. — Ատանց պահ մը կորսնցնելու, ա-
 հա կը թոչմի (դուքս կ'իկնէ):
 Նաւապետ (Բռնարդեկի՛ն՝ ցոյց տալով զՊաշտոն.
 — Կապել տուր միւսները՝ եթէ կ'ուզես, բայց
 ատկեայ ինձ կը պատկանի:
 Բռնարդեկ. — Պարոն Նաւապետ, և սա անոնց
 ընկերութենէն է:
 Նաւապետ (վնասար). — Այլ ևս անոնցմէ չէ:
 Բռնարդեկ. — Բայց, պարոն Նաւապետ, 111
 ֆրանգ և 75 սանթիմի ծախք կայ:
 Նաւապետ. — Պատասխանատու կ'ըլլամ:
 Բռնարդեկ. — Իսկ միւսները...
 Նաւապետ. — Միւսները... բռնել տուր գա-
 նոնք և դատատանը թող իր գործը տեսնէ:
 Բռնարդեկ. — Շատ լաւ, ես գոհ եմ... հասկը-

ցուեցաւ, կ'երթամ հսկելու այն խորամանկ-
ներուն վրայ, և զքեզ կը թողում քու պաշտ-
պանածիդ հետ:

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ո Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Գ

ՆԱԽՊԵՏՆ և ՊԱՆՂՈՍ

Պաշտոն (եղևերով արոտին վրայէն և ինքնիշխան
խօսելով, առանց գիտնալու որ Նաշապետն
հոն է). — Ո՛հ, դեռ կը հնչեն ականջիս այն
դառն խօսքերը: Ես լսեցի զանոնք... ոտտի-
կանութիւնը կը հսկէ վրաս... ինչպիսի նա-
խատանաց խորխորատի մը մէջ խորատու-
գուած եմ ուրեմն... Ո՛հ, սիրտս բարկու-
թեամբ թունդ ելաւ այն նախատանաց առջև
զոր մարդն ինձ ուղղեց: Բայց, սակայն գու-
ցէ իրաւունք ունի... ինչ ընել, Աստուած իմ,
ինչ պիտի ըլլամ, և ինչ վերջ պիտի ունե-
նայ այս ամենը:

Նաշապետ (յուշիկ առաջ եկած ըրալով՝ ձեռքը
Պաշտոնի ուսին վրայ կը դնէ). — Գուցէ լա-
ւագոյն՝ որուն արժանի չես դու, խեղճ Պաւ-
ղոս:

Պաշտոն (զարմանքով և ձեռքերը երկիւր վերցը-
նելով). — Ի՛նչպէս դու, դժ, Պարոն:

Նաշապետ. — Այ՛ս քեզի զարմանք կը պատ-
ճառէ:

Պաշտոն (ուշախոշորիւն և զարմանք միանգա-
ւաչև յայտնելով). — Ո՛հ, Աստուած իմ:

Նաշապետ. — Սակայն զարմանալի չէ որ եր-
կու ճանապարհորդներ բազմ ունենան իրա-
րու հանդիպելու ճամբուն մէջ: Ի՛նչպէս կը
գտնես ճամբորդութիւնդ:

Պաշտոն. — Ատոր վրայ խօսք մի՛ ընէր ինձի,
ո՛հ, ես շատ թշուառ եմ:

Նաշապետ. — Այսքան շուտ:
Պաշտոն. — Աւա՛ղ, որ եղբօրս խրատներուն
չանսացի:

Նաշապետ. — Այ՛ո, դու պիտի չանիծէիր այս-
օր քու թշուառ բախտդ, պիտի չդարձնէիր
զգուանօք քու աչքերդ ամօթալի դրութենէ
մը, որուն մէջ ձգեր ես զքեզ այսօր:

Պաշտոն. — Խնդրեմ պարոն, ողորմէ՛ ինձի,
զթութիւն:

Նաշապետ. — Միշտ այդպիսի թշուառութեանց
կը հանդիպի երիտասարդութիւնը, երբ կը
հետևի իր խելքին, իր ընթերցումներուն և
չար ընկերներու:

Պաշտոն. — Այ՛ո, բայց ահա դու հոս ես, իմ
սիրելի Նաւապետս, իմ անձկալի բարեկամս...
Նախախնամութիւնն է որ զքեզ հոս դրեց:

Նաշապետ. — Յիրաւի շատ պէտք ունէիր որ
այդ Նախախնամութիւնը պատշաճ ժամանա-
կին գար քեզի օգնելու, այնպէս չէ՞ Պաւղոս:

Պաշտոն. — Եւ ես իրեն ցոյց տալու համար իմ
խորին երախտագիտութիւնս, թո՛ղ տուր ինձ,
Նաւապետ՝ որ ձեռքը համբուրեմ յարգանօք
անոր, որ ինձ համար Նախախնամութեան
ներկայացուցիչն է:

Նաշապետ. — Լա՛ւ, կը թողում որ զայն համ-
բուրես:

Պաշտոն. — Նաւապետ, դու շատ ազնիւ ես...
Ես, սակայն, զիս արժանի չեմ համարիր...
Եթէ գիտնայիր...:

Նաշապետ. — Է՛հ ուրեմն, կոյր բախտ: Ես ա-
մեն բան գիտեմ, գրկէ զիս փութով (Պաշտոն
ակտոր ուսին վրայ կ'իկնկեայ և կը գրկախառ-
նիկ):

Պաշտոն. — Ո՛հ, երջանկութիւն է այս զոր ինձ
կը շնորհես... քու բարութիւնդ զիս կը վե-
րականգնէ:

Նաշապետ. — Աչքէս չհեռացուցի զքեզ Բարի-

զէն մեկնելէդ ի վեր: Ետևէդ շրջեցայ բոլոր քու ընթացքիդ մէջ և կանգ առի ամեն տեղ ուր որ դու կը կենայիր: Ամէն տեղ ճանչցայ, ստուգիւ, որ դու քու ընկերներէդ ձգուած կը տարուէիր, բայց առանց սրտովդ անոնց մասնակից ըլլալու:

Պաշտու. — Այո՛, բարեկամ, ստոյգ է, դու խիստ լաւ ճանչցեր ես զիս:

Նաշապետ. — Բայց այս ամենը չի ազատեր զքեզ՝ քու ներկայ վիճակիդ վտանգէն:

Պաշտու. — Ի՞նչ ուրեմն... Ի՞նչ կայ... վախնալու ի՞նչ ունիմ:

Նաշապետ. — Քու ընկերներդ գողութեան յանցանքի մէջ բռնուեցան և դու ալ չես կըրնար չամբաստանուիլ իբրև գողակից:

Պաշտու. — Կ'ուզէի՛ տեսնել, թող զան, կրնամ զիս պաշտպանել, և դու ալ՝ Նաշապետ, հոն պիտի չըլլաս զիս արդարացնելու համար սուտ ամբաստանութեան մը դէմ:

Նաշապետ. — Անհարիրն է: Դատարանը նախ բանտ կը դնէ զքեզ, և ապա տեղեկութիւն կ'առնու և իր դատաստանը կ'ընէ:

Պաշտու. — Բանտ... ո՛հ, ահա կը մեռնիմ... ի՞նչ ընել...:

Նաշապետ. — Մէկ հնարք մը միայն գիտեմ:

Պաշտու. — Զիս բոլորովին քեզ կը յանձնեմ, ի՞նչ որ ալ ըլլայ հնարքն, կ'ընդունիմ զայն:

Նաշապետ (քուշոր մը հանկուտ գրպակէն). — Ամեն բան նախատեսած էի... կորսնցնելու վայրկեան չկայ, ահա կը հասնին ոստիկաններն. հարկ է ժամանակաւոր պայմանագրութիւն մը ստորագրես ժամ-Պար նաւուն մէջ՝ իբրև նորավարժ նաւատիր:

Պաշտու. — Ի՞նչպէս, ես նաւատիր. (աղաղակներ կը շուռիկ):

Նաշապետ. — Կը լսես այս աղմուկները մօտէն... քու յարգելի ընկերացդ բանտարգելութիւնը կը կատարուի:

Պաշտու. — Եւ զիս իրենց իբրև ընկեր պիտի յայտնեն:

Նաշապետ. — Ստորագրէ՛ և ես պատասխանատու կ'ըլլամ ամեն բանի:

Պաշտու (գրիչն առնելով). — Կ'ընդունիմ Նաշապետ. (և յետ ստորագրելու) Ո՛հ, Երկինք, կարծես նոր կեանք մը կը սկսիմ (դարձեալ ձայներ կը շուռիկ):

Նաշապետ. — Քու հին ընկերներդ ամօթապարտ կը գտնուին, իսկ քու առջևդ պատուոյ նոր ճամբայ կը բացուի:

Պաշտու. — Ապա իմ եղբայրս կ'աստճն:

Նաշապետ. — Նա քու վրայ լուր կ'առնու Պետրոսի ձեռքով, որ պիտի մեկնի այսօր, իմ թուղթս անոր տանելու:

Պաշտու. — Այսուհետև քու հրամանիդ ներքև եմ:

Նաշապետ. — Դու իմ հրամանիս ներքև ես մինչև նաւարկութեան վերջնալը, և կ'արծեմ թէ արգէն պիտի չերկարի. (կը կանչէ) Անդրէ՛: Պէտք է, սիրելի Պաշտու, որ քու նոր պաշտօնիդ զգեստն հագնիս (Անդրէ ներս կը մտնի):

Անդրէ. — Ահաւստիկ եմ, Տէր Նաշապետ:

Նաշապետ. — Անդրէ՛ բարեկամ, զգեցուր այս երիտասարդը, և քեզի կը յանձնեմ ասոր կըրթութիւն տալը:

Անդրէ. — Լաւ, տէր Նաշապետ. (Անդրէ դուրս կ'երևի Պաշտուի հետ):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Բ Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Բ Ո Ր Դ

Ն Ա Ռ Ա Պ Ե Տ Ն . յետոյ Պ Ե Տ Բ Ո Ս

Նաշապետ. — Ահաւստիկ հետս է խեղճ Պաշտու: Ի սկզբան արուեստը իրեն ծանր պիտի

գայ, բայց այս է միակ պատուաւոր միջոցը
 զինքը իր տխուր կացութենէն փրկելու հա-
 մար: Կետոյ նաւարկութենէ վերջը՝ ո՞րքան
 երջանիկ պիտի ըլլամ այդ երկու երիտասարդ-
 ներն ի միասին բնակեցնելով իմ սրտիս մէջ
 և իմ խնամոցս ներքև իրենց տեղ տալով, և ի-
 րենց հետ մէկ յարկի տակ ապրելով: (Պետրոս
 կը մտնէ) Պետրոս, ահա նամակ մը իմ երի-
 տասարդ բարեկամիս համար: Քու վարձքդ
 նախապէս տուեր եմ, և ի դարձիս կրկին պի-
 տի վարձատրուիս, եթէ պարոն կաստոն քու
 ծառայութեանդ համար բարի վկայութիւն
 տայ ինձի:

Պետրոս: — Տէր իմ Նաւապետ, դուք զիս եր-
 կար ժամանակէ ի վեր կը ճանչնաք. ձեր
 վստահութիւնը ունեցեր եմ միշտ, և պիտի
 ջանամ ինձ նոր յանձնուած պաշտօնին մէջ
 ալ՝ այդ վստահութեան արժանի ցուցնել զիս:

Նաւապետ. — Չեմ տարակուսիր, Պետրոս,
 վերստին կը յանձնեմ քեզ ուրեմն իմ երի-
 տասարդ բարեկամս, համարեա՞ թէ իմ գա-
 ւակս ըլլար: Առ ժամն մնաս բարով... (Նե-
 տռէն նաւուն սուշերու ձայնը կը շտռի) կը
 լսեմ ահա նաւատիներս... անոնք միշտ ճիշդ
 կը գտնուին մեկնելու ժամուն:

Պետրոս. — Բարի ճանապարհ, տէր իմ Նաւա-
 պետ, ապահով եղէք որ իմ իրձերս ամեն տեղ
 անբաժան պիտի ըլլան ձեզմէ:

Նաւապետ. — Շնորհակալ եմ, Պետրոս, (Նա-
 շատիք գՊաշտոս իրենց կարգին գրոշխը
 առած կը մտնեն):

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ե Ք Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

Նոյնեղև, ՊԱՒՂՈՍ և ՆԱԽԱՏԻԲ

Պաշտոս. — Տէր իմ Նաւապետ, ահաւաստիկ եմ
 ձեր հրամանին համեմատ:

Նաւապետ (առնելուն առջև). — Որդեակ, նա-
 ւատիի կեանքը խիտ է, զրկողութեամբ և
 վտանգներով լի, բայց անոր վարձատրութիւնը
 ալ փառահեղ: Հոն է յաղթութիւնը որ միշտ
 նեղութեանց և զրկանաց մէջ գտնու կը մխի-
 թարէ: Հնազանդ եղիր քու պետերուդ, կար-
 գապահ, ժիր, բարի ընկեր և ամենուն հա-
 մակրութիւնը կը շահիս: (Կարգի մտած՝ դուրս
 կ'ելնեն):

Տ Ե Ս Ի Լ Հ Ն Գ Ե Տ Ա Ս Ա Ն Ե Ր Ո Ր Դ

ՊԵՏՐՈՍ. յետոյ ԿԱՍՏՈՆ

Պետրոս. — Ահաւաստիկ մեկնեցան... Արդ, չեմ
 գիտեր թէ ինչու լալս կու գայ... Ուրախ էի
 որչափ որ հոս էր իմ քաջ Նաւապետս, և հի-
 մայ որ ալ պիտի չտեսնեմ, տխուր պիտի ըլ-
 լամ... Էհ, ուրեմն կարգը իմ է ճամբայ ել-
 նելու և վաղը առաւօտ Բարիդ կը հասնիմ...
 Յաճախորդ մը եկաւ... (Կաստոն ներս կը
 մտնէ, արու մը կ'առնու և կը նստի սեղա-
 նի մը քով):

Կաստոն. — Սպասուոր, պորտոյի բաժակ մը
 և մի քանի թաթիխոցներ:

Պետրոս. — Անմիջապէս, պարոն. (կ'երթայ ու-
 գածը ընդերս):

Կաստոն. — Անթի էմ... յետոյ անհամբեր է
 սիրտս տեսնելու եղբայրս... Խեղճ Պաղոս-
 եթէ ստոյգ է, ինչպէս որ ինքը գրեց, բուժուած
 ըլլայ ճամբորդելու՝ իր տխուր մոլութենէն,
 բոլորովին ամօթապարտ պիտի ըլլայ իմ առ-
 ջևս: Երջանիկ պիտի ըլլամ զինքը ողջագու-
 ղուս... Նա դրամի պէտք ունի... Արդա-
 րեւուս... Նա դրամ էմ որքան որ գտայ իմ և բա-
 րեւ իրեն բերած եմ որքան որ գտայ իմ և բա-
 ըեկամներուս քովը... սհ, ինչ երջանկութիւն,

գինքը Բարիզ պիտի տանիմ և պիտի շարու- նակենք նախկին օրերնուս ընթացքը: (Պետ- ռոս կը ղերէ գիւնիկ և քարխոցներ: — Կա- տոն քարխոցներն գիւնոյն մէջ քանալոյ կ'ոչ- տե) Բարեկամ, շատ բազմութիւն ունի՞ք հոս: Պետրոս. — Ահա ամենքը հիմայ դուրս ելան: Կաստոն. — Երիտասարդ մը ժամադիր եղած էր տեսնուելու հետս, հոս կ'եզդոնական Պան- դոկիս մէջ:

Պետրոս. — Երիտասարդ մը որ քեզի կը նմանի քիչ մը, այսինքն է... քեզմէ քիչ մը փոքր: Կաստոն. — Պաւղոս կ'ըսուի... եղբայրս է նա:

Պետրոս. — Ես չեմ գիտեր, բայց եթէ ան է, որուն վրայ կը մտածեմ, նա ֆերկուէյ Նա- ւապետին հետ Ժան-Պար նաւը գնաց:

Կաստոն (յուզուած). — Այդ նաւը դեռ նա- ւահանգստին մէջ է:

Պետրոս. — Նաւահանգստէն հեռանալու վրայ է...:

Կաստոն. — Ո՛, Աստուած իմ, Պաւղոս իմ սի- րելի եղբայրս... վազեմ, հասնիմ. (քուրթիւնի հարուած մը կը շտռի):

Պետրոս. — Պարոն, առօրուս է... նաւահան- գիտը ասկից հեռու է, և հա՛ս լսեցիր, մեկ- նելու նշանը տրուեցաւ:

Կաստոն (արուիկ վրայ ինկնալոյ). — Ո՛վ թշուառութեանս, ուշ հասայ:

Վերջ Երկրորդ Արարուածիկ

Գ. Ա.ՐԱՐՈՒԱԾ

Գ Ա Ր Զ Ը

Առաջիկ Արարուածիկն սրահը. — Կաստոնի և Պաւղոսի շուսակարկերն պատեկն կախուած, և.և:

Տ Ե Ս Ի Լ Ա Ռ Ա Զ Ի Ն

Պետրոս (փետրե փուկջով մը փոշիները կը մաքրէ). — Ո՛հ, Աստուած իմ. ճշմարիտ է արդեօք. ի՛նչ երջանկութիւն և ի՛նչ փառք կատտոնի համար... Հը՛... Ակատեմիայի գիտնականներէն՝ մրցանակի համար ոսկիէ շքանշան առնուլ. մայրաքաղաքին ամենէն աւելի նշանաւոր արուեստագէտներէն վեր դա- սուիլ, ասիկայ ամենամեծ յաջողութիւն մ'է: Եթէ ես շահած ըլլայի գայն, ո՛չ մէկը կարող էր քովս մտենալ... Ես կայսեր հաւասար պի- տի կարծէի գիտ... սակայն ինքը այնպէս չէ, չի ցուցներ, ո՛չ կը հարարանայ և ո՛չ ալ չի ցուցներ, ո՛չ կը մտածէ... Ո՛, այո՛, նա առժամս վրան կը մտածէ... Ո՛, այո՛, նա առժամս ստոյգ է որ լաւ ազատեցաւ պարոն Պաւղոս հոն՝ Բոնարդէնին պանդոկին մէջ: Վեց ամիսէ ի վեր որ մեկնած է նա ֆերկուէյ նաւապե- տին հետ, իմ երիտասարդ տէրս մտածմուն- քով և նեղութեամբ կը տանջուի: Նա շատ բարի է, և այնչափ գինքը կը սիրեմ որ Բեանքս անգամ կու տայի իր երջանկութեան համար: Հագուագիւտ է սա երկու եղբարց

ունեցածին նման հարագատ սրտեր գտնելն:
 Լճու, ահա գրասենեկէն դուրս կ'ելնէ... Զար-
 մանք, ուրախութիւն մը կայ զէմքին վրայ:
 (Կաստուն կը մտնէ լրագիր մը ձեռքն առած):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Ր Կ Ր Ո Ր Ի

ՊԵՏՏՈՍ և ԿԱՍՏՈՆ

Կաստուն. — Սիրելիդ իմ Պետրոս... եթէ գիտ-
 նայիր սրբան երջանիկ եմ:

Պետրոս. — Ո՛հ, ուրախ եմ... Այդ բանը քիչ
 անգամ կը հանդիպի:

Կաստուն. — Պիտի կարենայի՞ր արդեօք գուշա-
 կել այն լուրը զոր հիմայ առի:

Պետրոս. — Ապահով՝ պարոն եղբօրդ վրայեօք
 պիտի ըլլայ:

Կաստուն. — Գուշակէ՛, տեսնեմ, Պետրոս:

Պետրոս. — Այդ գործին մէջ ճարտար չեմ, սա-
 կայն կը գուշակեմ որ լաւ վիճակի մէջ պէտք
 է ըլլայ ինքը, որուն համար ուրախակից
 կ'ըլլամ քեզի հետ:

Կաստուն. — Պաւղոս Գաղղիա դարձած է.

Պետրոս. — Ստուգի՛ւ, Պարոն:

Կաստուն. — Երեւակայէ դու ուրախութիւնս ...
 իմ խեղճ եղբայրս. պիտի տեսնեմ զինքը,
 պիտի ողջագուրեմ ... կ'իմանամ երջանկու-
 թեանս չափը ...

Պետրոս. — Ա՛յո, այո՛ Պարոն, կ'իմանամ զայն
 և կը մասնակցիմ բոլոր սրտովս:

Կաստուն. — Ահաւասիկ լրագրին յօդուածը, (կը
 կարդայ) ժան—Պար՝ Գերիզէյ նաւապետին
 հրամանատարութեան ներքե՛ Գուլոնի նաւա-
 հանգիստը հասաւ: Այս զրահաւորին նաւա-
 տիներն իրենց քաջութեամբ նշանաւոր ե-
 ղած են Ալճէրիոյ մէջ:

Պետրոս (ձեռքերը շիկրով). — Ես ապահով եմ
 որ պարոն Պաւղոս մեծ դեր ունեցած պիտի
 ըլլայ այս գործին մէջ:

Կաստուն. — Անն սիրելի՛ եղբայրս... ո՛հ, ինչ
 ուրախութիւն... Սակայն լսէ՛ Պետրոս. ապա
 թէ կուսյն մէջ վերաւորուած ըլլայ նա:

Պետրոս. — Բա՛, բա՛...

Կաստուն. — Գնդակներն մարդկանց մէջ զանա-
 զանութիւն չեն դնէր և ուսմբներն ալ մէկդի
 կեցիր չեն գոչեր... Ո՛հ, Տէր իմ, ապա եթէ
 հաշմանդամ վերադառնայ...:

Պետրոս. — Ապահով եղիր Պարոն. Գերիզէյ
 նաւապետն չափազանց կը սիրէ զինքը, ան-
 կարելի է որ հայրական մասնաւոր խնամքով
 մը հսկած չըլլայ անոր վրայ:

Կաստուն. — Բայց լրագիրը անոնց հասնիլը քա-
 նի մը օրերէ ի վեր ծանուցեր է, և ես չեմ
 հասկնար ինչո՞ւ գոնէ ինծի երկտող մ'իսկ չը-
 գրեց:

Պետրոս. — Լաւագոյն կը համարի անձամբ բե-
 րելու քեզ թուղթը:

Կաստուն. — Այս ամենը զիս անհանգիստ կ'ը-
 նեն... որովհետեւ նա պէտք էր, վերջապէս,
 գուշակել իմ անհամբերութիւնս. և կրնար
 մինչև հիմայ Բարիզ եկած ըլլալ:

Պետրոս. — Ահա անօգուտ մտածութիւններով
 զքեզ կը նեղես, կարծես թէ կ'ուզես զքեզ ան-
 հանգստութեանց բաւիղին մէջ ձգել, մինչևեւ
 պատճառ մը չեմ տեսներ. կը համարիս թէ
 կրնայ նաւատի մը ըստ կամս իր տունը
 տառնալ: Պէտք է հրաման խնդրէ, և սպասէ
 որ... Համբերութիւն տէր իմ, նա քիչ առտնէն
 հոս՝ մեր քով կ'ըլլայ, նախագագցում մը կ'ի-
 մանամ:

Կաստուն. — Գուշակութիւնդ սիրով կ'ընդունիմ,
 բայց անհամբերութիւն կը զգամ, որ ժա-
 մերն՝ ինձ տարիներ կ'երեկցնէ:

Պետրոս. — Ահա յարմար առենին կու գայ պարոն Տիւբրէ գրեց զբաղցնելու և ժամանակը աւելի հաճոյ անցնել տալու համար: (Տիւբրէ եկրս կը մտնէ):

ՏԵՍԻԼ ԵՐՐՈՐԿ

ՆՈՅՆԵՐԸ և Պ. ՏԻՒՐԵՒ

Կաստոն (աշխուժով). — Պարոն Տիւբրէ, ճիշդ ժամանակին կու գաս մասնակցելու բարի լուրի մը:

Տիւբրէ. — Ես ալ քեզի ախորժելի լուր մը հազորդելու կու գայի:

Կաստոն. — Կարծեմ թէ այդ իմ ըսելիքէս աւելի հաճելի պիտի չըլլայ:

Տիւբրէ. — Այո՛սինքն...

Կաստոն. — Այո՛սինքն... այսինքն որ իմ եղբայրս Գաղղիա դարձած է: Լրագիրը ժան - Պարանուն նաւուն Գուրն հասնիլը կը ծանուցանէ:

Տիւբրէ. — Ստուգիւ, այն խեղճ պ. Պաւղոսը Գաղղիա դարձած է... Ո՛հ, ուրախութիւն մ'է այդ, որուն իրաւցնէ արժանի էիր:

Կաստոն. — Ինչպէս կը սպասեմ զինքը տեսնելու և սիրով ողջագուրելու... վեց ամիս է որ իրարմէ բաժնուած ենք. վեց ամսոյ լուծիւն մը զոր իր յանցանքին քաւութեան համար կը կրեմ ես. և այս վեց ամիսներն կապարի նման կը ծանրանան իմ սրտի վրայ:

Պ. Տիւբրէ. — Ո՛հ, թէ խորհած ըլլար այս առաւօտ Բարիդ հասնելու, բախտ պիտի ունենար իր եղբոր փառաց հանդիսին ներկայ գտնուիլ:

Կաստոն. — Ուրիշ դեռ ի՞նչ կայ պարոն Տիւբրէ...

Պ. Տիւբրէ. — Փորագրիչ արուեստագիտաց Յանձ-

նաժողովը պատգամաւոր կը դրկէ քեզ, շնորհաւորելու համար քու յաջողութիւնդ մըցման մէջ:

Պետրոս (ցած ձայնով). — Արդարև մենք անոր արժանի ենք և այդ պարոնայք իրենց պարտքը կը կատարեն:

Կաստոն. — Չափազանց պատիւ է զոր կ'ուզեն անոնք ինձ ընել:

Պ. Տիւբրէ. — Եւ այս, ուրեմն, յանհունս պէտք է գրեց քաջալերէ, սիրելի բարեկամ:

Կաստոն. — Ես մանաւանդ անոր համար, որ ձեզի նման արժանաւոր ուսուցիչ մ'ունիմ:

Պ. Տիւբրէ. — Ամեն ոք գիտէ որ դու իրաւամբ արժանի դատուեցար այդ չքանշանին և Յանձնաժողովը այս պատիւն ուղղակի, Կաստոն, քու տաղանդիդ համար կ'ընէ, որ հաւասար է քու համեստութեանդ: Այս պաշտօնական գործը սրչափ գրե՛զ՝ նոյնչափ ևս զայն ընողներն կը պատուէ:

Պետրոս (ցած). — Ծան ճիշդ է:

Կաստոն. — Եւ սակայն ես ամենին բան մը ըրած չեմ, որ այդպիսի պատուաբեր շնորհի մը արժանաւորութիւնը իմ վրաս տեսնեմ:

Պ. Տիւբրէ. — Գեղարուեստագէտք քու վրայ վստահ են, մինչև հիմայ խոտացածներդ կատարեցիր, և որովհետև քու ապագայիդ վրայ մեծ յոյս ունին, արդ, ալ աւելի գրեց քաջամեծ յոյս ունին, արդ, ալ աւելի գրեց քաջալերելու համար կ'ընեն քեզի այս պատիւը:

Կաստոն. — Բոլոր այդ պատիւը վարժապետիդ է (ձեռքը սեղմելով), եթէ իմ քննիչներուս հաճութեան արժանի գործ մ'ըրի, այդ մեթէ ձեզի պարտական չեմ:

Պ. Տիւբրէ. — Քեզմէ չեմ ծածկեր, սիրելի բարեկամ, որ քու վաստակած բոլոր փառքդ՝ ինձ պատիւ է, այս ճիշդ է. և ո՞վ է որ չի պարծիր այսպիսի աշակերտ մը ունենալուն:

Պետրոս. — Պարոն, սանդուղին վրայ շատ մը անձանց քայլերն կը լսեմ:

Պ. Տիւրքի. — Պատգամաւորներն են, կը վայելէ որ գանոնք զրասենեկիդ մէջ ընդունիս:

Կաստոն. — Պետրոս, ներս հրամցուր այն պարոններն. (ինքն ալ Պ. Տիւրքիի հետ զրասենեակ կը մտնեն):

Պետրոս. — Ետ լաւ Պարոն... ահա եկան... (Արհեստագետը նեռնէն կ'անցնին, կաստոնի զրասենեակը երբարո: համար: — Պաշտոն նաւատորմի տարագոյլ ու թեր կարգուած, ետեւեն կու գայ, և առանց տեսնուելու սրահը կը մտնէ ու հոն միակ կը մնայ):

Տ Ե Ս Ի Լ Զ Ո Ր Ր Ո Ր Գ

ՊԱՆՂՈՍ միայն

Զարմանք, կ'երևի թէ եղբայրս այսօր հիւրընկալութիւն ունի. պէտք է զինքը խողովել... սրչափ պիտի զարմանայ... Ինչպէս պիտի ուրախանայ զիս տեսնելուն համար. այս բարի կաստոնը... (աչքերը կը դարձունէ պատիւն այն կողմը ուր ընտանեկանը կան) ահա հոն է, ճիշդ ինքն է... կարծես կը ժպտի ինձ (գլխարկը հանելով) բարե եղբայր... Իր դէմքը բարութիւն և մարդասիրութիւն կը ցուցանէ... Գովինը ես եմ... նա գովասանք չուզեր, ահաւասիկ երկուքնիս ալ...: Կաստոն հոն է (ցոյց տալով զրասենեակը) և չի գիտեր թէ եղբոր մը սիրտը անհամբերութեամբ կը բաբախէ, փութով զինքը ողջագործելու...: Ահ, ասոնք երբ պիտի անցնին երթան... Ահա դուրս կ'ելնեն, ծածկուիմ հոս ու քաղցր և անակնկալ զարմանք մը պատահում իրեն: (Արհեստագետը դուրս կ'ելնեն սենեակէն և հրաժեշտ կու տան):

Տ Ե Ս Ի Լ Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Գ

ՊԱՆՂՈՍ (Ժածկեալ), ԿԱՍՏՈՆ, ՏԻՒՐԷԷ, ԱՐՈՒՍՍՍՈՒՆԻՏԷ և ՊԵՏՐՈՍ.

Կաստոն (Արհեստագիտաց դարձած). — Տեարք, Զեր ցոյց տուած մարդասիրութենէն մեծապէս զգացուած եմ: Յայտնեցէք, ինչդրեմ, Արհեստագիտաց Յանձնաժողովին թէ ինչ մեծ արժէք ունի ինձ համար այն պատիւը, որով կը բարեհաճի զիս քաջալերել: Ամեն ջանքի գործ պիտի զնեմ, որպէս զի արժանապէս փոխարինեմ այն յոյսերուն՝ զորս ինքը յօժարեցաւ ունենալ իմ վրաս: Ողջ լերուք: (Դուրս կ'ելնեն Արհեստագետը):

Պ. Տիւրքի. — Սիրելիդ իմ կաստոն, այս տեսարանը ամենաքաղցր ու սրտաշարժ զգացում մը ազդեց յիս:

Պետրոս. — Ապա ես, տղու մը պէս լացի:

Կաստոն. — Զեր գործն է այդ Պ. Տիւրքի. դուք էք շարժառիթն այն չքաղիւր պատուոյն որ կը տրուի ձեր աշակերտին:

Պ. Տիւրքի. — Կ'ապահովեմ զքեզ, սիրելիս, որ ատաշարկը ժողովին մի քանի անդամաց կողմանէ եղաւ և ամենուն միաձայն հաւանութեամբ ընդունուեցաւ:

Կաստոն. — Չափազանց պատիւ է ինձ համար:

Պ. Տիւրքի. — Ահաւասիկ աշխատութեան արդիւնքը:

Կաստոն. — Եւ քաջ ուսուցչի մը բարեկամութիւնը... Այո, անբացատրելի երջանկութիւն մը կը զգամ յիս, բայց դեռ կատարեալ չէ: (Հաս Պաշտոն կ'անցնի Պետրոսի ետեւը):

Պ. Տիւրքի. — Ես կը գուշակեմ քու միտքդ, սիրելի բարեկամ. Պաշտոնի յիշատակը... քու եղբորդ...:

- Կաստուն. — Այո, եղբայրս կը պակտի ինձ...
ո՛հ, եթէ նա ևս հոս՝ իմ քովս ըլլար:
- Պաշրու. (մէկ կողմ նրկելով գողեարդու). — Պատ-
բաստ կամ քու հարմանիդ եղբայր... հոն
էի (կ'իկնկնայ կաստունի վրայ):
- Կաստուն (սաստիկ զգացուած). — Պաշրու... իմ
հարազատ... իմ սիրելի եղբայրս... (կը գրը-
կէ զիկնր) Ո՛հ, Աստուած իմ, այս չափազանց
երջանկութիւն է մէկ օրուան մէջ, մի գուցէ
մեռնիմ ուրախութենէս:
- Պաշրու. — Ինչ կ'ըսես կաստուն, մանաւանդ
թէ պիտի ապրինք մէկմէկու համար, միշտ
միացած և բնաւին անբաժան իրարմէ:
- Պ. Տիւրքի. — Սիրելի բարեկամներ, այս բա-
րեկամութեան տեսարանը ինչպէս քաղցր ար-
աստուել կու տայ ինձ...
- Պետրոս (աչքերը սրբելով) — Կարելի՞ է, Աս-
տուած իմ, այսպէս լալ:
- Կաստուն. — Աստուած զգայուն մարդուն ու-
րախութիւնը իր արտասուքին մէջ դրած է:
Ուրախութենէս կու լամ Պաշրու, որովհետեւ
զքեզ հոս կը տեսնեմ իմ քովս:
- Պաշրու. — Ահա՛, կաստուն, ես հոս եմ, այլ ևս
չբաժնուելու համար: Այսուհետեւ քու խոր-
հորդներուդ պիտի հետեւիմ. կ'ուզեմ քեզ նման
արուեստագէտ մ'ըլլալ, արժանաւոր աշակերտ
այդպիսի վարժապետի մը: (կը սեղմէ սիրով
Պ. Տիւրքիի ձեռքը):
- Պ. Տիւրքի. — Այդպէս, որդեակ, հաստատ կե-
ցիր բարի դիտաւորութեանդ մէջ:
- Կաստուն. — Պաշրու, ինչ կը տեսնեմ... թեզ
կապուած.
- Պաշրու. — Ո՛չինչ, եղբայր, յիշատակ մը Աճէ-
րիոյ պատերազմէն, ուբակի մը ճայթումը...
թեթև վէրք մը:
- Պ. Տիւրքի (քիչ մը զուարթորեալ). — Ճամ-
բորդութեանդ մէջ զոնէ բան մը շահեցար:

- Պաշրու. — Փորձառութիւն և քիչ մ'ալ խելք:
Ատուգիւ, հաւատացէք Պ. Տիւրքի որ զգուեր
եմ բոլորովին այն ճամբորդելու յիմար փա-
փաքէն, որ դեռ աւելի հեռուն պիտի տանէր
զիս, առանց պահապան հրեշտակի մը՝ զոր
կարծես Երկինք ինձ պաշտպան դրած էր:
- Կաստուն. — Քերկուէյ նաւապետը:
- Պաշրու. — Այո, կաստուն, ինքն էր որ խորխո-
րատին ափունքին վրայ զիս կեցուց:
- Կաստուն. — Ինձ ալ ինքը զրկեց գողեարդս,
ծառայիցը մէջ ընտրելագոյնը. գո՛հ ես Պետ-
րոս.
- Պետրոս. — Ոչ, գոհ չեմ, այլ հիացած և եր-
ջանիկ եմ քեզի ծառայելուս համար, ու փառք
կու տամ ամէն օր Աստուծոյ և Նաւապետին
որ ինձի այսպիսի բարի տէր մը տուած է:
- Պ. Տիւրքի. — Վերջապէս, այդ նաւապետը բա-
րի ոգի մ'է, զոր բախտը կամ Նախախնա-
մութիւնը ձեր վրայ հսկող դրած է:
- Պաշրու. — Բախտը... ո՛հ, ո՛հ. պարոն Տիւրքի,
Նախախնամութիւնն է որ իր որդուց վրայ
կը հսկէ... և ես լիովին հաւատք ունիմ Նա-
խախնամութեան վրայ:
- Կաստուն. — Բնաւ, Պ. Տիւրքի, տեսնուած չէ
այնքան քաղցր, այնքան բարի և այնքան
մարդասէր անձ մը:
- Պետրոս. — Այո, ստոյգ է, նա ազնիւ մարդ
մ'է:
- Պաշրու. — Եւ որուն սիրտը կը բովանդակէ
զթութեան և սիրոյ գանձեր՝ երկու որբերուս
նկատմամբ:
- Կաստուն. — Իցիւ թէ նա հոս գտնուէր և ակա-
նատես ըլլար այն երջանկութեան, որուն
պատճառը ինքն եղաւ:
- Պաշրու. — Յամաք ելնիէ յետոյ, քովս եկաւ,
Պաշրու, ըսաւ ինձ, զնա՛, տես քու եղբայրդ և
իմացուր իրեն՝ իմ ալ փութով գալս ձեր մօտ:
(Դրան քով ձայներ կը լսուին):

Կաստուն. — Ի՞նչ է այս շշուկը դրան քով:
 Պետրոս. — Կը նայիմ, Պարոն... կարծես դու
 ոք պիտի կտորէ: (Կը բացուի դուռը, Անդրէ
 կես գիւնով ներս կը մտնէ արկղ մը առսին
 վրայ առած):

Տ Ե Ս Ի Լ Վ Է Յ Ե Ր Ո Ր Գ

ԿԱՍՏՈՆ Պ. ՏԻՐԻԲ. ՊԱՐՈՍ, ՊԵՏՐՈՍ
 և ԱՆԴՐԷ ՍՈՍՈՒԼՅԱՆ

Անդրէ (արկղը վար դնելով). — Ո՛ւ՛ք.., ահա հոս
 եմ, անիծած հաստախարխոս կայմին ծայ
 րը... (գլխարկը կը բանայ բարեկերչ համար)
 Ողջոյն ամենուզ և ընկերութեան:

Պետրոս. — Ի՞նչ կ'ուզես:

Անդրէ. — Ի՞նչ կ'ուզեմ, թրթրակ, ի՞նչ կ'ու
 զեմ...

Պետրոս. — Այո՛, ի՞նչ կը փափաքիս:

Անդրէ. — Նաւուն դեկը... պարանինը ծայրը:

Պաշրոս. — Բա՛բէ, գուարթ Անդրէ մարտիլիա
 ցին է:

Անդրէ. — Ո՞վ է զիտ ամբաստանողը.

Պաշրոս. — Այս խեղճ Անդրէն... նաւուն մէջ
 օրինակ մ'է նաւաստիներուն, բայց ցամաքի
 վրայ գինույ տիկ մը:

Անդրէ (նայելով ու երեւարով սրունից վրայ). —
 Վայ թշուառական, կ'երեկ թէ ծանօթ եմ այս
 կողմերս. է... բայց այո՛, ճիշդ է, իմ մար
 զըս է:

Պաշրոս. — Այո՛, բարեկամ, մտածելու շատ պէտք
 ունիս մարդ մը ճանչնալու համար:

Անդրէ. — Այ թշուառութեանս... աչքերս, այո՛
 ... այնքան շփոթած են որ լաւ չեմ տեսներ:

Պաշրոս. — Ո՞ր հովը գրեց հոս ձգեց.

Անդրէ (բոլոր տեսարանին միջոց իր գրպանէն

րուն մեջ փնտռելով). — Յանձնարարութիւն
 մը...

Կաստուն (շտապաւ). — Թերեւս Գերկուէյ Նաւա
 պետէն.

Անդրէ. — Այո՛, պարոնիկ... դու... լաւ... գու
 շակեցիր: Եւ գլուխն ուտէ... պէտք եղածը
 չեմ գտներ:

Պաշրոս. — Գինետան մէջ մոոցած չըլլա՞ս:
 Անդրէ. — Ո՛հ, չէ, սիրելի Նորավարժս... հերն
 անիծեմ:

Պաշրոս. — Եւ սակայն յանձնարարութիւնը...
 Անդրէ (գրպանէն րուն մեջ փնտռելի վերջը,
 հոնակ յետոյ գլխարկին մեջ նայելով). — Ահա
 լասիկ, թշուառականը... հոս է... այս ցըն
 ցոսին սահելով սողալով շտեմարանին խորը
 ինկեր է: (կը ներկայացնէ րուղոր Պաշրոսին):

Պաշրոս. — Տո՛ւր և դու գնա հոն անկիւնը կըծ
 կիր: (Անդրէ երեւարով միևնչեւ անկիւնը կ'եր
 րայ) Կաստունի ուղուած է նամակը:

Կաստուն (առնելով և կարդարով գայլ). — « Իմ
 ամենասիրելի բարեկամս, դու կ'ողջագուրես
 զՊաւղոս, դուք երջանիկ էք, և ես հոն չեմ: Կը
 դրկեմ ձեզի իմ կարասիներս արկեղ մը մէջ
 և վայրկեանէ մը ձեր մօտ կ'ըլլամ: Հագիւ
 թէ թուղթս ընթեռնուք, ես ալ ձեր մէջ կը
 գտնուիմ: Քերկուէյ Նաւապետ »: (խօսելով)

Վերջապէս ուր որ ալ է, հիմայ հոս կ'ըլլայ:
 Պաշրոս. — Անտարակոյս:

Կաստուն. — Ո՛հ, թող գայ, ուրեմն, մեր քաղցր
 բարեկամութեան և խորին երախտագիտու
 թեան հաւատարմ ընդունելու: (Բայ րոտրած
 դնէն կ'երեւի նաւապետն և կրնայ լսել կաս
 տունի խօսքերն, առանց տեսնուելու):

Վ Ե Ր Զ Ի Ե Տ Ե Ս Ի Լ

ՆՈՅՆԵՐՆ և ՔԵՐԿՈՒՅՑ ՆԱԽԱՊԵՏԸ.

Նաշապետ. — Ահաւասիկ եմ... ահաւասիկ եմ, իմ սիրելի բարեկամներս:

Կատուն. — Ինքն է, Քերկուլէյ նաւապետն է.

Պաշրու. — Ողջոյն, տէր Նաւապետ:

Նաշապետն (երկու եղբայր մէջ կեցած և սևոնց ձեռքերն իրենին մէջ սեղմելով). — Քաջ եղիք օհ... իմ սիրելի բարեկամներս... Այս բարի կատունը որչափ երջանիկ եղաւ կրկին տեսնելով և ողջագործելով այս չարաճճին. (Պաշրուի ռուսիկ գայրկելով):

Կատուն. — Երկինք միայն կարող են դատել, ինչ որ իմ սիրտս կը զգայ, անհուն երախտագիտութիւն մը՝ այն ուրախութեան համար, զոր այսօր ինձ պարգևեց:

Նաշապետ. — Եւ դ՞ու Պետրոս:

Պետրոս. — Ահաւասիկ կամ, տէր Նաւապետ:

Նաշապետ. — Լաւ խնամք տարի՛ր քու տիրոջդ: Պետրոս. — Եթէ քու յանձնարարութիւնդ ալ չ'ըլլար, տէր իմ, իմ սիրտս նոյնը ընել պիտի տար ինձ:

Նաշապետ. — Զո՞վ կը տեսնեմ հոն անկեան մէջ... Անդրէն:

Անդրէ (ւնարախի կնամեցաւ եղով). — Ահաւասիկ եմ, տէր իմ Նաւապետ:

Նաշապետ. — Այո՛, կը տեսնեմ... միշտ նոյն վիճակի մէջ... Այս թշուառական մարտիլիացին, ցամաքի վրայ բնաւ այգիներէն դուրս չ'եներ:

Անդրէ (կես մը վեր կ'ընելով). — Կեցցէ՛ տէր իմ Նաւապետ (խնդրեալով վար կը ձգէ):

Կատուն. — Ներեցէք ինձ որ ներկայացնեմ ձեզ Պ. Տիւբրէ, իմ յարգելի ուսուցիչս և սիրելի բարեկամս:

Նաշապետ (Պ. Տիւբրէի ձեռքը սեղմելով). — Ներեցէք, պարոն, ձեռքերնիդ սեղմելու և շնորհակալ ըլլալու երախտագէտ օրտով՝ այն խնամքին համար, զոր առատօրէն ցոյց տուած էք կատունի վրայ: Գալով իրեն, նա ևս կրցեր է ցուցնել թէ որքան օգտուած է ձեզ մէջ, մրցման շքանշանը ընդունելով:

Կատուն. — Գուք ինչպէս գիտէք գայն:

Նաշապետ. — Գիտեմ այն ամեն բան որ ուրախառիթ է իմ սրտիս՝ բարեկամներու նկատմամբ: Հիմայ որ երեքնիս ալ իմիասին կը գտնուինք, երգուինք այլ ևս չբաժնուելու իրարմէ:

Կատուն. — Ո՛հ, Պարոն...

Պաշրու. — Տէր իմ Նաւապետ...

Նաշապետ. — Այլ ևս պարոն չկայ, այլ ևս նաւապետ չկայ... Կ'ուզեմ, հոս, հայր մ'ըլլալ երկու որդեց մէջ: Սիրելի բարեկամներս, կը յիշէք որ ինձ ըսեր էիք արդէն ձեր կենաց պատմութեան սկիզբը... ես ալ, հիմայ, անոր վերջին մասը պիտի պատմեմ: (ձեռաքրքիր շարժումներ, մանաւանդ Պաշրուի և Կատունի կողմակ): Անդրիւեան կղզեաց ծովուն Նաւահանգստի Հրամանատարն կը կորսնցնէ իր կինը, որ մեռնելու ատեն երկու կայտառ գաւակներ թողուցած էր: Հրամանատարն որոնեց թողու իր պաշտօնը և դառնալ ի Գաղվիս՝ հոն հրամանատարութիւն մը խնդրելու համար, որպէս զի կարող ըլլայ իր գաւակաց որով ինքը կը ճանապարհորդէր, ալէկոծութեան հանդիպելով Բրիտանեան ափանց վրայ՝ ընկղմեցաւ: Վտանգի վերջին վայրկեաններուն՝ Հրամանատարն իր հաւաք տագնապներուն մէջ՝ երկու գաւակաց բախտ յանձնեց իր եղբօրը՝ որ տեղապահ կը գտնուէր նոյն նաւուն մէջ: Վերջինս մակոյկ մը կ'առնու, անոր

մէջ կը գնէ իր երկու թոռներն և թիւրու ուժով
դէպի ցամաք կը յառաջէ, ուր հասնելու վրայ
էր, երբ ալիք մը կը շրջէ տկար մակոյկը ծո-
վուն մէջ: Տեղապահն ձեռք կը բերէ երկու
տղայքն, և չսուած ճիգով մը լողալով ցա-
մաք կը հասի, հոն աւազի վրայ կը գնէ իր
անգին բեռը: Յետոյ, անմիջապէս նաւակով
մը կը թռչի եղբորը և նաւաստեաց օգ-
նութեան հասնելու, բայց բոլորն ալ կոր-
սուած էին նաւուն հետ՝ ալեաց անդունդին մէջ
խորասուզուելով: Մահը աչք առած և սրտովն
յուտաբեկ՝ դարձեալ ցամաք կը հասնի տե-
ղապահն՝ իր երկու թոռներն ձեռք բերելու և
անոնց համար նուիրելու իր անձը: Երկու
որբերն վերցուած էին մարդասէր կնոջմէ մը
գոր տեղապահն այլ ևս չկրցաւ գտնել:

Կատուն (աշխոժով մը). — Այն հրամանատարը,
այն տեղապահը...

Պաշտու. — Շուտով ըսէ Հօրեղբայր իմ:

Նաւապետ. — Չայն գուշակեցիք դուք, որ-
դեակք, ես ձեր հօրեղբայրն եմ, և բախտը
զիս հոս բերաւ յետ անօգուտ խուզարկու-
թեանց:

Կատուն. — Մեր խեղճ հայրը...

Նաւապետ. — Դուք գտաք զայն: Ներեցէք ինձ,
աւելի շուտով զիս չժանօթացնելուս համար,
երբ առաջին անգամ ճանչցայ զձեզ. պատշաճ
դատեցի սպասել ու այս յայտնութիւնը ընել
այն վայրկենին՝ երբ փորձառութիւնը ուղղած
ըլլայ զՊաւղոս իր ճամբորդելու տխուր մոլու-
թենէն:

Պաշտու. — Ո՛հ, շնորհակալ եմ ձեզ որ ազա-
տեցիք զիս այն ողբալի հետեանքներէն:

Նաւապետ (գիրք մը հանելով գրպանէն). — Արդ,
կը ճանչնա՞ք այս գիրքը.

Պաշտու. — Ճամբորդութեանց պատմութիւնը:
Կատուն. — Այո՛, այն գիրքն է որ օր մը պա-

տուհանէն դուրս նետեցի և որ Ձեր գլխուն
վրայ ինկաւ:

Նաւապետ. — Ստոյգ է. արդ, պիտի պահէք
զայս իբրև յիշատակ մը այսօրուան երջան-
կութեան, իբր ընտանեկան ժառանգութիւն
մը գոր պիտի թողուք ձեր որդոց:

Կատուն. — Այո՛, զանոնք ճամբորդելու մոլու-
թենէն զգուշացնելու համար:

Պաշտու. — Սրտանց կ'ընդունիմ այդ բարի գա-
ղափարը:

Նաւապետ. — Նախ քան հրաժեշտ տալս, ու-
զեցի անգամ մը ևս մարդկութեան նուիրել
արիութեանն մնացորդը: Յետ արդիւնալիւր
վաստակոց՝ կրնամ, ուրեմն, փառօք և գոհու-
թեամբ հանգչիլ իմ սիրասուն երկու որդ-
ւոցս մէջ:

Վ Ե Ր Ջ

7. Ա. Չուխչերիի օրը. տրամ. - թարգմ. և Անանիա Գոնտարճեանի. - Տպ. 1908, էջ 1-95. - Բ. Վարդապետի նամակը. զատեշտ. - Հեղ. և. Ա. Տիրոյիան, - Տպ. 1897, 1908, էջ 96-114.

8. Ա. Մարտին Պապային համարը. տրամ. - Հեղ. Կորնոն և Գրանց, - թրգմն. իտալ. վերածմունքէն՝ և. Ղևոնդ Տայիան, - Տպ. 1909, էջ 1-94. - Բ. Անճրեոս գիշեր մը. զատեշտ. - թրգմն. և. Արիստ. Գասգանտիլիան, - Տպ. 1909, էջ 95-114.

9. Ա. Սանդուխտ համերատար. տրամ. - Հեղ. և. Ա. Տիրոյիան, - Տպ. 1909, էջ 1-70. - Բ. Նիկոս. սինէ արդարատէր. տրամ. - Հեղ. և. Ա. Տիրոյիան, - Տպ. 1909, էջ 71-135.

10. Ա. Պրոտանի նաւաբեկեաները. տրամ. - թրգմն. և. Արիստ. Գասգանտիլիան, - Տպ. 1909, էջ 1-40. - Բ. Անասկ օրգին. տրամ. - Հեղ. Ռափ. Ալթա-վիլլա. - Տպ. 1909, էջ 41-68. - Գ. Երկու հնա-կարկառք. զատեշտ. - Տպ. 1909, էջ 69-92.

11. Որդին հօրը բանաստեղծ. - և. Արիստակէս Քասքանտիլիան, - Տպ. 1916.

12. Հասկանք. - թրգմն. և. Սահակ Տէր-Մովսէսեան, - Տպ. 1916.

13. Ա. Որդեական սէրը. - Բ. Երկու աղանակ. - թրգմն. և. Յակովբ Տիրոյիան, - Տպ. 1916.

14. Ա. Փէլեկոյ Փիոլա. - Բ. Առջին անգամ է Միւսն. զատեշտ. - թրգմն. և. Ալեքսիս Յովսէ-փեան, - Տպ. 1916.

15. Գարձը. Ողբերգութիւն պատմական. - Հեղ. և. Սիմոն Երեմեան. - Տպ. 1917. էջ 48.

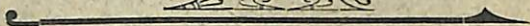
Իշխարանչիշր հատորը կ'արժէ ֆր. 0,70

Ողբեմախոսով ընդամենը

«Ազգային գրադարան»

58.839

Գինն է՝ ֆռ. 0,70

